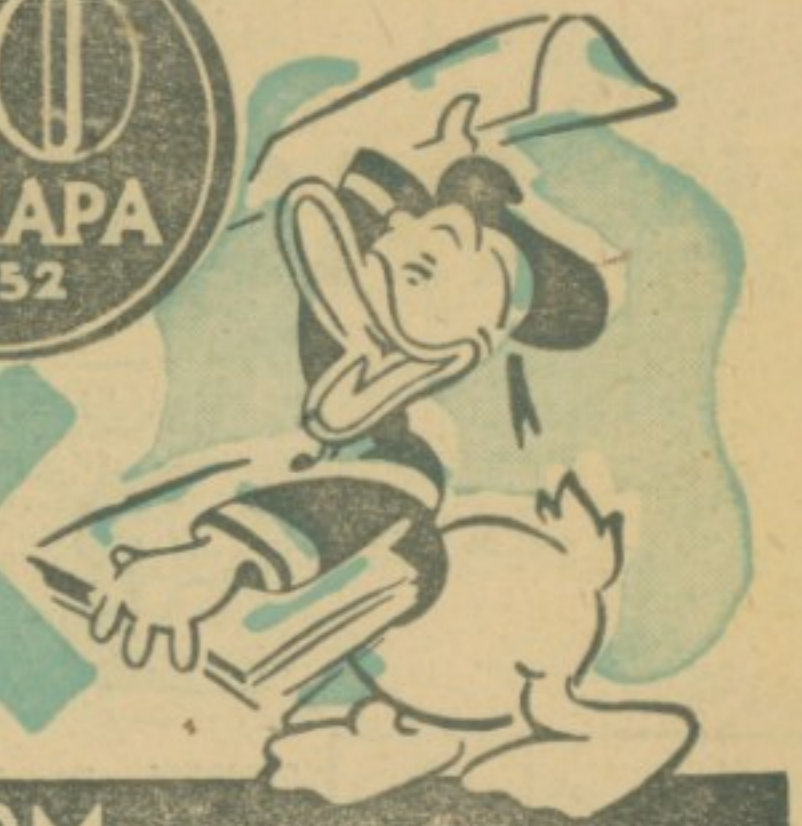

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

WALT DISNEY:

Година XIV — Број 22 — Субота, 31 мај 1952

МИКИ И ШИЛЈА на осирбљу диносаура

22. СРЕЉАН ПОВРАТАК

МИКИ
ЈЕ
УСПЕО
ДА
ОПРАВИ
ЈЕДАН
АВИОН
ЗА
ПОВРАТАК

ИЗ
ПЕЈИНЕ
СЕ
ЧУЛО
НЕКИЈЕ
РКАЊЕ

АЛИ
У
ПЕЈИНИ
ОЧЕКИ-
ВАЛО
ЈЕ
МИКИЈА
ПРИЈАТНО
ИЗНЕНА-
ЂЕЊЕ

СУ
Т
Р
А
Д
А
Н

КРАЈ

ЦЕК ЛОНДОН: ЗЛАТО

Аошавши до истог места, Боб се опет окрену. Дејлајт је овога пута био при правнији и остао је у седлу, али је ипак морао да обрли коња рукама око врата. Приметио је да се Боб окреће у-век на десно и за-кључи да треба да га удари левом маму-зом да би га задржао. Али Боб је свој окрет изводио тако брзо и изненадно да је Дејлајт сваки пут закаснио.

— Добро, Бобе, — говорио је Дејлајт животињи, бришући зној са чела, — морам да признам да си збиља најбржи коњ кога сам икад видео. Али ми се ипак чини да ћу с тобом моћи да изиђем на крај. Чекај са-мо, сад ћемо почети с мазузама.

Дејлајт је десетак пута морао да упо-треби мамузе и бич да би га укротио, а он-да појури бесним галопом у коме је ужи-вао. Кад се видео да је каживање пре-стало, Боб постепено пређе у брзи кас. Волф, који је био далеко заостао, стиже их и све је опет било у реду.

— Ја ћу те већ одучити од твог лудог окретања, — мрмљао је Дејлајт кад је Боб још једном узалудно покушао да га пре-вари.

Јурили су пуним галопом, кад Боб из-ненада забодје предње ноге у земљу и ста-де као укопан. Дејлајт му раширених руку паде око врата, а Боб се у истом тренутку муњевито окрете. Само је изврстан јахач могао да се одржи у седлу и мало је не-достајало да и Дејлајт одлети на земљу. Кад се опет усправио, Боб је у дивљем тр-ку јурио путем којим су били дошли, а Волф је трачао дуж цесте прескачући грмље.

— Само тако, проклета животињо! — љу-тио се Дејлајт, подбадајући коња непрес-тавно мамузама и ударајући га бичем. — На-траг хоћеш? Па лепо, ићи ћеш натраг док не цркнеш од умора.

Кад је после извесног времена Боб по-кушао да успори, мамузе и бич га натераше да настави даље несмањеном брзином. Де-јлајт најзад закључи да је коњу већ доста, нагаво га окрену и пусти га да пређе у уме-рен кас, а затим га заустави и осушквива-ше му дисање. Стајали су тако отприлике један минут, кад Боб окрену главу и поњу-ши свога јахача по стрмену, као да би хтео да му каже да је већ време да крену.

— Ово је збиља право чудо од коња, — рече Дејлајт. — Ни зलोвање, ни срџбе, упркос таквих батина! Ти си, Бобе, златна животиња!

А исте вечери рече коњушару:
— Зар није диван! Јесте ли икад виде-ли лепшег коња? Ја таквог још нисам јахао, а доста сам их видео у свом животу. Одлазећи, обрати се Бобу, који је био окренуо главу к њему:

— Збогом, мој мали несташко! Видеће-мо се опет идуће недеље, а дотле спреми пуну торбу нових враголија.

XII

Читаве те недеље Дејлајт се интересо-вао за Боба готово исто толико колико и за Деде, а пошто тих дана није било неких важнијих послова могао је више пажње да посвети њима двома него својој пословној игри. Мислио је нарочито о томе како да

одучи Боба од оног његовог изненадног окретања. Требао је измислити неки начин да се он заустави пре него што се окрене. То се могао постићи једино мамузама и бичем, али како? Те недеље, седећи у својој канцеларији, често је бивао отсутан духом и замишљао да јаше на Бобу и да покушава да га спречи у окретању. Тако му се крајем недеље, баш усред разговора са Хеганом, догодило да мислима одлута на брежуљке. Хеган је, излажући један свој нови план, наједном осетио да га Дејлајт не слуша. Његове су очи биле изгубиле сваки сјај, као да су гледале нешто што постоји само у машти.

— Пронашао сам! — узвикну изненада. — Хегане, честитајте ми. Па то је било тако једноставно! Треба га само чврсто држати и лупити га по њушци.

Тада објасни збуњеном Хегану о чему се ради и опет поче дажљиво да га слуша, ма да се није могао уздржати да се с вре-мена на време не насмеје, радостан због свог проналазаска.

Дође недеља и он је опет јахао по бре-жуљцима Пједмонта. Боб је био миран као јагње, али је Дејлајт за сваки случај држао

спреман двоструки бич да га употреби чим би Боб покушао да изведе свој изненадни окрет.

Деде ни овога пута није било нигде. Узалуд је лутао по околним бреговима, а касно по подне упутио се једном стрмом стазом у Марага-долину. Тек што се био спустио у подножје обронка, чуо је топот коњских копита, који је постајао све разго-ветнији. Топот је долазио спреда и он окрете Боба и поље лагано натраг. Ако је то Де-де, мислио је, онда се сусрет није могао десити под повољнијим околностима. Она ће га сустићи баш на оном месту где по-чиње успон, тако да ће морати да јаше ко-раком. А онда јој неће преостајати ништа друго него да иде заједно с њим до врха, а пошто је и друга страна исто тако стрма мораће, такође кораком, и да силази.

Ударци копита били су све ближи и ближи, али се он није окретао све док није чуо да је коњ иза њега пошао кораком. Онда је погледао преко рамена и видео Деде. Она га је одмах препознала и није могла да сакрије изненађење. Ништа није

било природније него да он заустави свог коња и да је сачека. Поздравили су се и убрзо су јахали једно поред другог, а пред њима су биле још многе миље.

Дејлајт је запазио да је она најпре по-гледала његовог коња, па тек онда њега. — О, како је то диван коњ! — узвикну, по-сматрајући Боба. По сјају њених очију и по одушевљеном изразу лица, једва је могао да верује да је то она иста девојка коју је познавао у канцеларији, она млада дама с готово безизразним пословним изгледом.

— Нисам уопште знала да ви јашете, — говорила је она. — Мислила сам да сте се венчали с оном вашом машином за брзу вожњу.

— Тек недавно сам почео, — одговори он. — Осетио сам да почињем да се гојим, као што и сами видите, па сам морао да потражим неки лек.

— Али ви сте већ и раније јахали. — Нема сумње, она је имала извезбано око за коње и за све оно што је с њима би-ло у вези, помисли Дејлајт, и одговори:

— Већ одавно нисам. Кад сам био де-ран, замишљао сам да сам силан јахач. Че-сто сам одлазио са стоком, јахао дивље мустанге и чинио сличне ствари.

Тако су се, на његову велику радост, упустили у разговор који је обоје занимао. Он јој је причао о Бобовим несташлукима, о његовом окретању и о начину како да се од тога одучи; она се сложила с тим да се с коњима мора поступати с разумном и у-мереном строгишћу, без обзира на то ко-лико их човек воли.

— Јашете ли већ дуго? — питао је Де-јлајт.

— Ја не могу ни да се сетим кад сам први пут била на коњу. Родила сам се у

усто била тако природна. У њеном опхође-њу није било ничег уображеног; постојала је велика разлика између Деде коју је знао из канцеларије и Деде коју је сад упознао.

XIII

Идуће недеље су човек и коњ опет гу-марали по брежуљцима Пједмонта, и опет су Дејлајт и Деде јахали једно поред дру-гог. Али, овога пута њено изненађење, кад га је срела, било је помешано са сумњом. Њихов сусрет прошле недеље могао је да буде случајан, али кад се он и ове недеље појавио на њеним омиленим брежуљцима било је то нешто сасвим друго. Дејлајт је приметно њено неповољно држање и, сетивши се да је у близини Блер-парка ви-део један огроман каменолом, рече јој да је одлучио да га купи и да је пошао да га разгледа. Он предложи да заједно ођашу тамо.

Тако су провели неколико часова зајед-но и он и сад, кад је прошле недеље, утвр-ди да је она дивна девојка, природна, не-извештачена, весела и насмејана. Опет су са истим одушевљењем разговарали о коњи-ма; она се спријатељила с мргодним и не-поверљивим Волфом и на крају изразила жељу да мало јаше на Бобу. Дејлајт није хтео ни да чује. Боб је лукав и увек готов на неки несташук и он не би ником пре-поручио да га узјаше.

На њено наваљивање ипак је морао да попусти и на једном усамљеном делу це-сте измењаше коње.

— Запамтите да је брз као стрела, — о-помнио ју је Дејлајт, док јој је помагао да узјаше.

Она само климну главом, а Боб поче да стриже ушима осетивши на својим леђима непознатог јахача. Шала је дошла брзо, можда и пребрзо за Деде, која се зачас нађе око Бобовог врата, док се он муњевито окренуо и појурио у супротном правцу. Њој пође за руком да га заустави и да га одмах потом окрене и потера натраг исто тако брзо као што је он малочас одјурио.

Дејлајт је са задовољством посматрао све што је она предузимала да скрши Бо-бову тврдоглавост. И збиља, кад је Боб други пут покушао да је окрене, дочекао га је снажан ударац двоструког бича по њушци.

— Браво! — пљескао је Дејлајт. — Још једном, и биће миран као јагње. Он је од-већ паметан да би и даље покушавао.

Боб је још само једанпут покушао да изведе свој окрет, али овога пута са још мање успеха. Двоструки бич ошинуо га је опет по њушци и присилио га да спусти предње ноге. После тога, било је довољно да му се запрети бичем и он се покоравао.

Деде победнички погледа Дејлајта.
— Одлично, госпоњце Мејсон, — похва-ли је Дејлајт, — збиља одлично. Нема ко-ња који би био достојан девојке која зна тако да јаше као ви. Не, оставите на њему, па ћемо заједно поћи до каменолома.

Кад су се касно по подне растали крај једне оgrade на цести према Берклеју, он ју је из прикрајка, сакривен дрвећем, не-опажено посматрао све док није нишчеда у даљини. Касније, док се враћао у Окленд, паде му на ум мисао због које се покај-нички насмеја и прошнута: „А сад ми не преостаје ништа друго него да купим тај проклети каменолом. Како ћу иначе да о-правдам своје лутање по овим брежуљ-цима“.

Али, каменолом је ускоро пао у заборав. Јер је идуће недеље опет јахао сам. Тога дана није било на цести према Берклеју ни Деде ни њеног вранца, а ни следеће не-деље. Дејлајт је био ван себе од нестрп-љења и црке непријатне слутње, ма да се у канцеларији савлађивао. Код ње није за-пажао никакве промене, па се и сам свим силама трудио да се и на њему ништа не примени. Радио је како и обично свој сва-кодневни посао, иако га је то тражило и разбешњавало. — Шта ми онда вреди моји милиони? — запитало је самога себе једног дана док је она излазила из његове собе.

— Наставиће се —

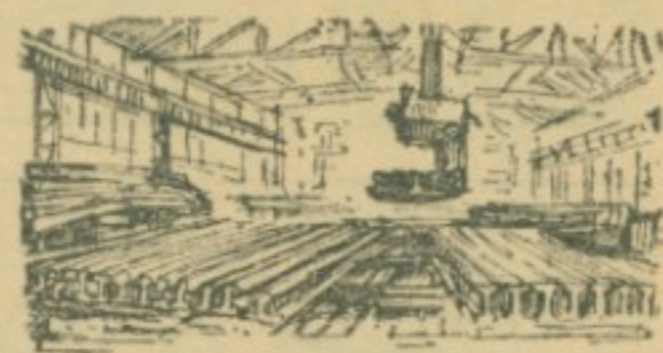
ЈУГОСЛАВИЈА у слици и речи

ЖЕЛЕЗАРА У ЗЕНИЦИ

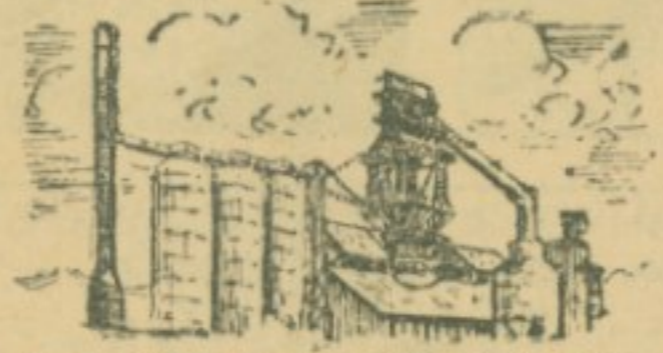
(ПО ТЕКСТУ РЕДАКЦИЈЕ, ЦРТЕЖИ: Д. БЕЉКАШИЋ И М. МАРИНКОВИЋ)

ЧОВЕК ЈЕ ГО ДО ПОЈАСА, ЈЕР ИЗ ПЕЊИ, КОЈУ ОН ЛОПАТОМ ПУ НИ, БИЈЕ СИЛНА ЈАРА: КАД НА-ПУСТИ ПОСАО, ОН СЕ ОСЕЉА КАО СКУВАН

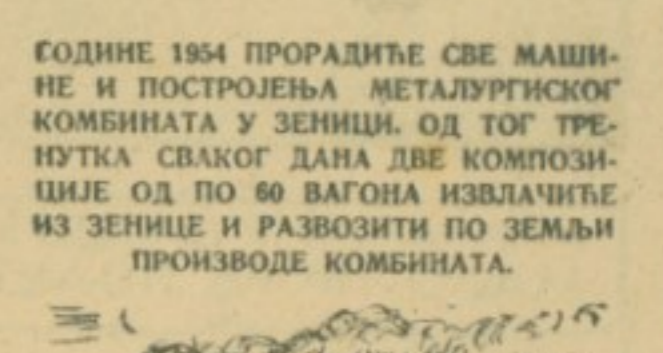
ОМЛАДИНСКОМ ПРУГОМ ШАМАЦ-СА-РАЈЕВО ПРОХУТАЛЕ СУ ВЕЋ ХИЉАДЕ ВОЗОВА. ШИНЕ ЗА ТУ ПРУГУ ИЗРА-ЂЕНЕ СУ У ЗЕНИЧКОЈ ЖЕЛЕЗАРИ КОЈА ЈЕ ОДМАХ ПОСЛЕ РАТА ПОЧЕЛА ДА ДОБИВА МОДЕРНА ПОСТРОЈЕЊА И ДА ПОДМИРУЈЕ НАШЕ ПОТРЕБЕ.

КАД БУДЕ У ПОТПУНОСТИ ИЗГРАЂЕН, ЖЕЛЕЗАРСКИ КОМБИНАТ ЗАУЗИМАЋЕ ПРОСТОР ДЕСЕТ ПУТА ВЕЋИ ОД ПОВРШИНЕ СТАРЕ ЖЕЛЕЗАРЕ. ДВЕ ВИСОКЕ ПЕЊИ, КОЈЕ СЕ САДА ПОДИ-ЖУ, ДАВАЋЕ НАМ СВАКОГ ДАНА 120 ВАГОНА СИРОВОГ ЖЕЛЕЗА. КОКС ЗА ТЕ ПЕЊИ ПРОИЗВОДИЋЕ СЕ У КОКСА-РАМА НА МЕСТУ ГДЕ ЈЕ ПОТРЕБАН, ОД ДОМАЋЕГ УЉА.

ОД ОБИЧНЕ ЖИЦЕ ДО НАЈТЕЖИХ ЧЕ-ЛИЧНИХ НОСАЧА ДАВАЋЕ НАМ ВАЉА-ОНИЦЕ КОЈЕ СЕ ГРАДЕ У СЕЛУ ТЕТОВУ, КОД ЗЕНИЦЕ. ТИМЕ ЋЕ СЕ НАША ЗЕМЉА ОСЛОБОДИТИ УВОЗА ВАЉА-НИХ ФАБРИКАТА ЗА КОЈЕ БИСМО МО-РАЛИ ДАВАТИ МИЛИЈАРДЕ ДИНАРА ГОДИШЊЕ.

ГОДИНЕ 1954 ПРОРАДИЋЕ СВЕ МАШИ-НЕ И ПОСТРОЈЕЊА МЕТАЛУРГИСКОГ КОМБИНАТА У ЗЕНИЦИ. ОД ТОГ ТРЕ-НУТКА СВАКОГ ДАНА ДВЕ КОМПОЗИ-ЦИЈЕ ОД ПО 60 ВАГОНА ИЗВЛАЧИЋЕ ИЗ ЗЕНИЦЕ И РАЗВОЗИТИ ПО ЗЕМЉИ ПРОИЗВОДЕ КОМБИНАТА.

РУКАМА И СПАГОМ СВОЈОМ ЉУДИ СУ У ПРЕДРАТНОЈ ЖЕЛЕЗАРИ У ЗЕНИ-ЦИ, МОРАЛИ ДА ЗАМЕНЕ МАШИНЕ, КОЈИХ НИЈЕ БИЛО ТАКО ИЗ СМЕНЕ У СМЕНИ, ИЗ ГОДИНЕ У ГОДИНИ, СВЕ ДОК ЛЕЂА И ОЧИ СЛУЖЕ.

ОВО СУ ДИМЊАЦИ СИМЕНС-МАРТИ-НОВИХ ПЕЊИ ИЗ-ГРАЂЕНИХ У ОКЛО ПУ ЗЕНИЧКОГ МЕ-ТАЛУРГИСКОГ КОМ-БИНАТА. СВАКА ОД ОВИХ ПЕЊИ ИЗЛИ-ЈЕ ДНЕВНО ОСАМ-НАЕСТ ВАГОНА ЧИТАВУ КОМПОЗИ-ЦИЈУ ЧЕЛИКА.

КОМБИНАТ ЋЕ ТРОШИТИ ОГРОМНЕ КОЛИЧИНЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ. ЗАТО ЈЕ ЗЕНИЦА ДАЛЕКОВОДИМА ВЕ-ЗАНА СА СВИМ ЕЛЕКТРАНАМА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ.

У ОВОЈ КОВНИЦИ, ПОД ЕЛЕКТРИЧНИМ ЧЕЛИЦИМА И ПРЕСАМА ОД 800, 1.850 И 3.100 ТОНА ПРИТИСКА, ИСКИВАЋЕ СЕ ЧЕЛИЧНИ БЛОКОВИ ДО ПЕТНАЕСТ ХИ-ЉАДА КИЛОГРАМА ТЕЖИНЕ. НАШЕ ФАБРИКЕ ЛОКОМОТИВА И ВАГОНА ЧЕ-КАЈУ ОСОВИНЕ ИЗ ЗЕНИЧКЕ ЖЕЛЕ-ЗАРЕ.

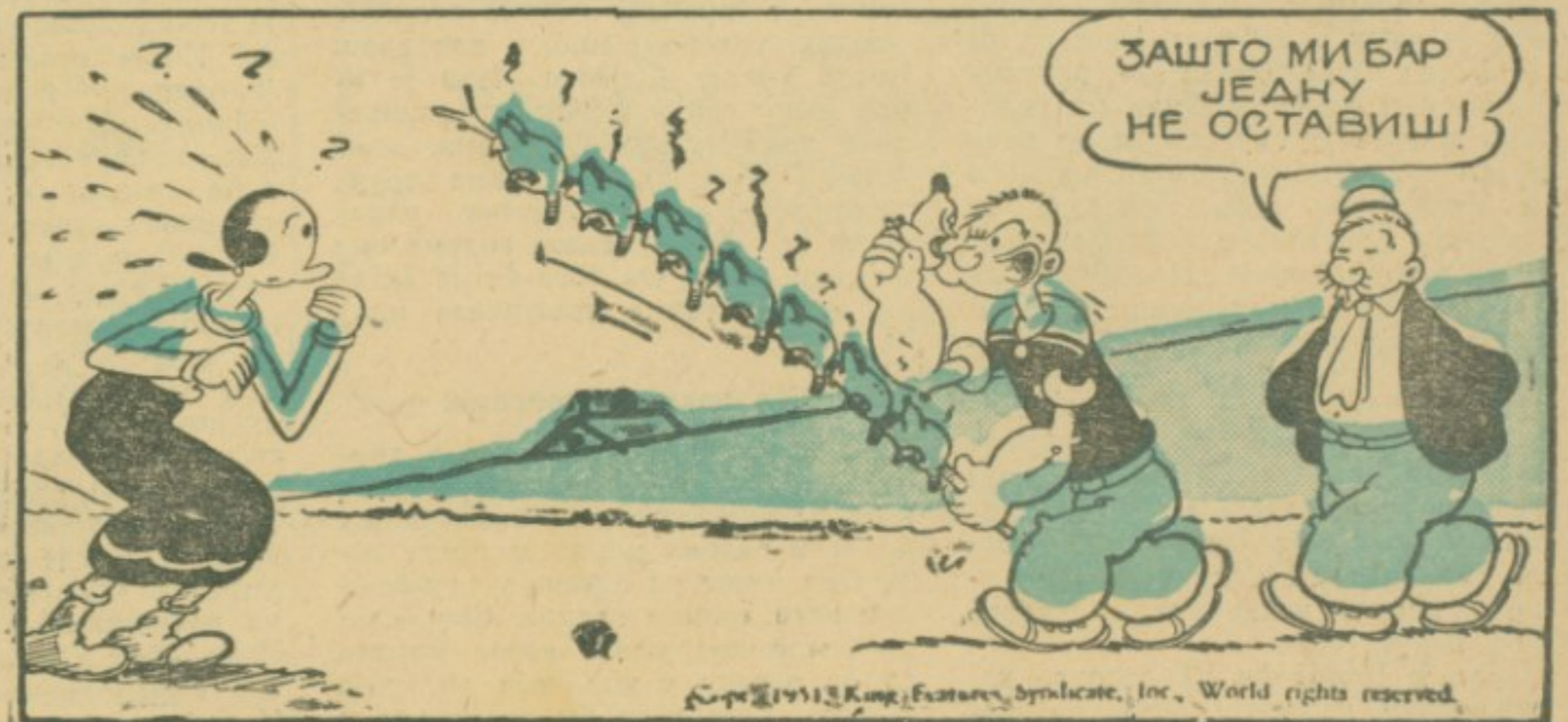
ПРЕ ДЕСЕТ ГОДИНА ЗЕНИЦА ЈЕ ИМА-ЛА 12000 СТАНОВНИКА, А ДАНАС ИХ ИМА ТРИПУТ ВИШЕ. ЊЕНИ НОВИ СТА-НОВНИЦИ — ГРАДИТЕЉНИ КОМБИНАТ — ДОБИВАЈУ НОВЕ СТАБЕНЕ КУЉЕ, ОКРУЖЕНЕ ПАРКОВИМА И ЗЕЛЕНИ-ЛОМ. НОВЕ ФАБРИКЕ И КУЉЕ, НОВЕ УЛИЦЕ, НОВЕ ТРГОВАЧКЕ РАДЊЕ — НОВА ЗЕНИЦА.

ТРИ ПРАВЕТА

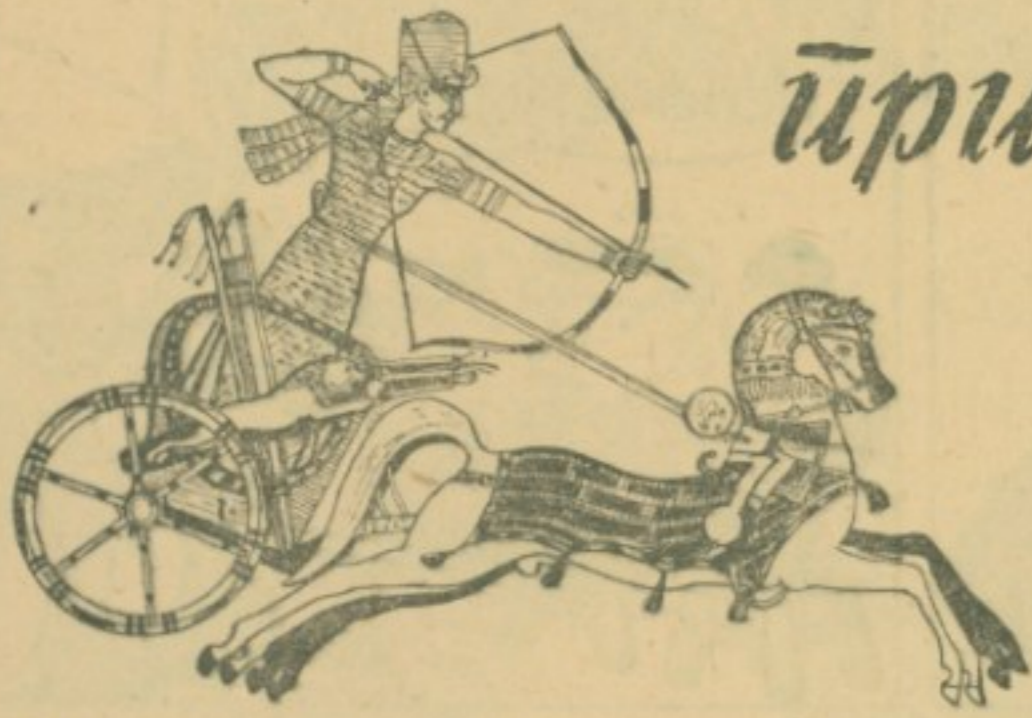
ОД ВОЛТА ДИЗНИЈА

ПЕРА ЖДЕРА И "ВОДЕНЕ ПАТКЕ"

ГЛИНЕНЕ ТАБЛИЦЕ

причају...

времена, сведочи да су египатски фараони морали скупо да плаћају пријатељство са вавилонским и митанским царевима.

Хетско-египатски споразум

Крвави ратови између Египта и хетског царства, који испуњавају цео XIV и XIII век, исцрпили су обе стране и натерали их на узајамне уступке и најзад на закључење споразума. После дугих преговора, споразум је постигнут 1278 године пре наше ере на тај начин што је хетски цар Хатушило III послао фараону Рамзесу II нацрт споразума исписан на сребрној плочи на којој је био исцрпан и његов лик, а Рамзес му је, пошто је прихватио по-

војну помоћ, злато и дарове, стално истичући да злата у Египту има „као песка“. Поздравима и молбама они често придружују разне жалбе, доставе и узајамна клеветања.

Временом, дипломатски односи Египта постају све разгранатији, нарочито услед јачања хетског царства, средином XIV века, под царем Субилулијем, који баца око на египатске поседе у Азији. Да би отклонили ову опасност, фараони су тражили савезнике међу непријатељима Хета, о чему сведочи преписка Аменофиса III и IV са митанским и вавилонским царевима, у којој видно место заузимају преговори о склапању брака између чланова појединих династија. Тако Аменофис III жели да у своје жене уброчи и једну вавилонску принцезу, па о томе обавештава свог „брата“ вавилонског цара Кадашмах Харба. Овај, међутим, одговорила ствар указујући на горку судбину своје сестре, једне од фараонових жена, Аменофис III, који је био добар дипломата, доказује да је цар лажно обавештен о положају своје сестре, те овај најзад пристаје да му пошаље принцезу, али у накнаду тражи да њему пошаљу једну египатску принцезу уз много злата и дарова. Кадашмах Харб је изгледа био у великим финансишким тешкоћама, јер нарочито подвизавао потребу хитне пошиљке злата: „Пошаљи ми злата, много злата; шаљи га и не чекај да дође моје изасланство; пошаљи га још сад, што је могуће пре, још ове жетве, месеца тамуза“.

Упорност у тражењу злата показује и митански цар Тушрата, који у својој посланици Аменофису IV вели: „Нека ми, дакле, мој брат пошаље злата у таквој количини да се избројати не може, а ако мој брат нешто зажели за свој дом даћу му десет пута више него што му је потребно“. Сва ова преписка, писана клинастом азбуком, на вавилонском језику, дипломатском језику тога

КАКО ЈЕ МАШИНА ЗА ШИВЕЊЕ ОСВОЈИЛА СВЕТ

Проналазак машине за шивење не може се приписати једном једином човеку. Бартоломи Тимоније, Илијас Хоу, Валтер Хунд и Исак Сингер заједнички су допринели, у банском временском размаку а независно један од другог, да се процес шивења много олакша и убрза.

Прву машину за шивење пронашао је Француз Бартоломи Тимоније и употребно је у заводу за израду војничких униформи. Међутим она није била дуга века: видећи у њој опасност по свој занат, париски кројачи су је уништили. Проналазач „енхерналде“ Валтер Хунд, начинио је сличну машину још 1834 године, али је сам уништио кад му је кћи предочила да ће његов проналазак оставити без посла многе кројаче.

Илијас Хоу, Американац, пријавио је 1846 године патент за производњу машине за шивење са чуком и иглом пробушеном на врху.

Машина Исака Сингера

Четири године касније, са позајмљених четрдесет долара, начинио је Исак Сингер 1850 године у Бостону своју прву машину за шивење. Али — она није радила. Обесхрабрен, Сингер је већ хтео да дигне руке од свог проналазача, али се у међувремену сетио једне силице коју је заборавио да дода-

нућене услове, послао такође сребрну плочу са урезаним текстом уговора. Оба примерка била су потврђена државним печатима и потписима.

Хетско-египатски уговор сачуван је у три редакције: две египатске, нађене у Карнаку и Рамеси, и једној хетској из Богаз-Кјоје. У уводу уговора вели се да су Хети и Египћани од давнина били пријатељи и да ће „ово бити најлепши мир и братство који су икад постојали на земљи“. Владари се обавезују да ће један другом прискочити у помоћ у случају напада, па и у случају унутрашњих немира: „Ако се Рамзес разгневи на своје робове кад дигну устанак и пође да их умири, с њим заједно мора поћи и цар Хета“. У једној тачки уговора било је предвиђено и узајамно излучивање политичких, избеглица „високог и ниског порекла“. За сведоке верности и тачности испуњавања уго-

вора, цареви призивају богове и богиње својих земаља. Дипломатска преписка између хетског и египатског владара била је врло жива и после потписивања уговора. Дописивале су се и царице, које једна другој изражавају радост поводом „дивног мира и братства“ који су настали између две моћне династије.

Уговор о пријатељству и савезу између хетског царства и Египта послужио је као образац за многе доцније уговоре царства Средњег Истока, па и Грчке и Рима. Иако је био закључен првенствено између царева, који су онда били носиоци и издешени државне власти, он је по извесним својим одредбама — нарочито обавези о ненападању и узајамној помоћи, која предвиђа чак и посредовање у случају унутрашњих немира и побуна — постао узор свих каснијих међународних споразума.

Дипломатија је реч грчког порекла, којом се још од давнина означавало вођење спољне политике једне државе, што међутим не значи да у историји развитака људског друштва нема записа оних трагова о „дипломатском“ односима и много пре постанка грчке државе и грчке културе. Али, реч дипломатија, у свом првобитном значењу, имала је и један други смисао; она је означавала и лукавство, препреденост и вештину сналажења у свакој прилици. Та два значења ове речи ипсу се случајно подударала, јер су се у то време односи међу државама застивали углавном на сиви и превари. Трагове таквих схватања и данас налазимо код неких држава.

Тел-амарнска преписка

Многобројни сачувани документи говоре нам о веома живим дипломатским односима најстаријих светских држава, царства Средњег Истока. Међу њима, посебно место заузима тел-амарнска преписка из XVI и XV века пре наше ере и хетско-египатски споразум закључен 1278 године.

Тел-амарнска преписка, названа тако по египатској престоници Амари, чува се данас у Британском музеју у Лондону и у Државном музеју у Берлину. На 360 глиненних таблица, она садржи преписку египатских фараона Аменофиса III и IV са владарима других држава, нарочито са вавилонским и сириским кнежевима. Из преписке се јасно види тежња фараона да што више расприре размирице међу овим кнежевинама, како би учврстио свој утицај и заштитили се од моћног хетског царства. У својим писмима, кнежеви изражавају своју оданост фараону, шаљу му љубавне поздраве и траже од њега

непосредно купцима, захваљујући хиљадама својих школа за шивење које су расуте по целом свету.

Највећа и најмања машина за шивење

Непрекидни усавршавањем, производња Сингерових машина постала је врло различита, тако да каталог свих машина, игала и делова за машине претставља дебелу књигу. Најмањи модел Сингерових машина је дења машина за шивење која се може држати на длану, док је највећа, намењена шивењу бескрајног платна, тешка преко хиљаду килограма.

Најновије Сингерове машине за кућну употребу покрећу се помоћу електрике, аутоматски се подмазују, а игле хлади струјање ваздуха. Једна од Сингерових машина уопште нема игле. Она притиском спаја материјал од пластичне масе од кога се израђују књижи манџице, завесе, ваздушни балони итд. Друга, опет, повезује књиге, затвара папирне вреће итд.

Данас је машина за шивење продрла у сваку земљу, сваки град и свако село широм света.

Дело Шарла Пеана

После скоро једног века укину-та је, 1938 године, француска кажњеничка колонија у Гвијани. Од њеног оснивања 1852 године, преко седамдесет хиљада кажњеника осуђених на временске казне умрло је због тешких услова рада, суровог поступка и од разних болести. Зато је с разлогом кажњеничка колонија у Гвијани названа „суви гњотина“.

Укидање ове кажњеничке колоније резултат је осамнаестогодишње упорне борбе Француза Шарла Пеана.

Истина о кажњеничкој колонији

Непосредно после Првог светског рата париске новине су објавиле низ реалистичних и добро документованих чланака и репортажа о овој кажњеничкој насеобини. Истина о страдањима кажњеника изишла је тако на јавност и изазвала дубоко огорчење. Али, после краћег времена „проблем Гвијане“ пао је опет у заборав. Изгледа да је Шарл Пеан био међу ретких који су и даље мислили на колонију и који је сматрао да од речи треба прећи на дела. Одмах пошто је завршио права, Пеан се одлучио да отпочне борбу за укидање ове колоније. Почели су дуги разговори са правницима и познатим криминалистима. Са самоузвешеним осмехом они су му показивали белешке о многим покушајима да се на Гвијани спроведу реформе које су се, по њиховим речима, увек завршавале неуспехом. После тога Пеан се одлучио да сам пође у Гвијану и да тамо упозна живот кажњеника и услове под којима раде.

Кад је Наполеон III основао кажњеничку колонију један од ње-

Укидање најсвирипије кажњеничке колоније

гових министара запито га је ко ће чувати кажњенике. Наполеон је одговорио: „Чуваће их још гори неваљалици него што су они сами“. Пеану је тај разговор вероватно био познат и, стигавши у Гвијану, он је одмах кренуо у радне логоре у дунгли да на лицу места упозна живот кажњеника. Под страховитим климатским приликама, под изгладнелим, стално изложеним уједима комараца и змија они су сви, раније или касније, оболели од грознице, дизентерије и других тешких болести. Пеан је проводио ноћи заједно са кажњеницима у загушљивим и пренатрпаним баракама. Због дисциплинских преступа кажњеници су били затварани у нарочите бараче у којима су, због тешких услова, многи полудели. После краћег борава Пеан је имао јасну слику о животу кажњеника на Баваљним Острвима, како се ова кажњеничка насеобина друштво називала. Француска влада саала је у Гвијану сваке године око хиљаду људи. Од тога броја једва би једна стотина преживела прву годину.

Без наде на повратак

По француском закону „о дво-струком року“ сваки кажњеник који би био осуђен на казну мању од осам година морао је после издржане казне да остане у колонији још исто толико година. Сви остали после издржане казне морали су да остану у колонији до краја живота. Они који би издржали и

казну и принудни боравак, а ти су били малобројни, ипсу имали могућности да зараде новац за повратак у Француску. На тај начин, свака осуда била је уствари доживотна.

Положај тих „слободњака“ био је нарочито тежак. Пеан је схватио да је баш тим људима потребна помоћ. Као кажњеници они су имали оскудну храну, али су је ипак имали. По издржаној казни они су остајали без хране, без одећа и без крова, и лутају су у ритмама, изгладнели и болесни. Зато су се у Гвијани често чуле речи: „Тек кад будете слободни почеће права казна“. Многи су покушали да побегну из тога пакла у дунгли, али је мало њих у томе успело. Грозница, глад и жеђ, живи песак и ажуле, биле су препреке које се, и поред начувачанских напора, ипсу могле савладати.

Пеан се вратио у Француску огорчен али не и обесхрабрен. Био је тешко оболео од тропске грознице. После осамнаест месеци Пеан је оздравио и наставио је борбу. Обишао је читаву Француску, одржао хиљаде говора и написао стотине чланака у којима је тражио укидање кажњеничких колонија. После три и по године он се вратио у Гвијану. Међу слободњацима нашао је доста сарадника, и од једне напуштене зграде направио је дом за слободњаке који је назвао „кућом наде“. На дан свечаног отварања позвао је на бесплатан ручак 2.000 слободњака. Сутрадан је са запрепаштењем видео да је остао без игде нечега, да су му покрали залихе намирница и алатке из радионице. Али, и поред тога, Пеан није устао и није поверовао у непоправљивост кажњеника. И занста, после краћег времена сло-

бодњаци су вредно радили на многобројним фармама, плантажама банана и у разним радионицама.

Пеаново дело

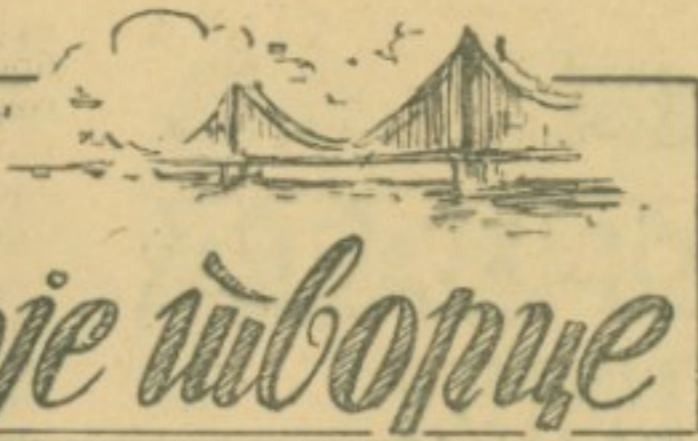
Приходи од плантажа и радионица, као и приходи од књиге у којој је описао живот у овој колонији, омогућили су Пеану да оствари свој план о повратку слободњака у Француску. Сваки слободњак који је радио, добијао је стан и храну и два франка недељно, а поред тога на крају сваког месеца и купон у вредности од 40 франака. Купони су могли да се замене за новац. Међу тим, уколико би слободњак сачувао двадесет таквих купона, и на тај начин заштедео осам стотина франака, могао је да их замени за возну карту за Француску, ма да је она коштала хиљаду и шест стотина франка. Пеанов план дао је огроман полет слободњацима, и после краћег времена прва група слободњака заједно са Пеаном отпловила је за Француску. Неке новине су злурадо проричале да ће се са доласком Пеанових „питомана“ број злочина у Француској повећати. Међутим, од 804 осуђеника доцније су се свега тројица поново огрешила о закон. Они су се кроз цео живот сећали Пеанових речи: „Будућност ваших другова на Гвијани зависи од вас“.

Пеан се и даље упорно борио за потпуно укидање кажњеничке колоније. И најзад, 1938 године, председник француске владе потписао је декрет којим се укида казна на Баваљним Острвима. Ипак, сви тамошњи кажњеници морали су до краја да издрже своје казне. Рат је прекинуо даљу Пеанову борбу. Ускоро после завршетка Другог светског рата, Пеан је савним неочекивано стигао у Сен Лоран у Гвијани. Вест о његовом доласку брао се провала. Кажњеници и слободњаци прешли су многе километре да поздраве свога пријатеља. Пеан је био дочекан као херој. Дубоко узбуђен он им је ка-
зао:

— Са собом носим најдрагоценији документ који сам икада имао у животу.

Тај документ била је одлука којом се коначно укида кажњеничка колонија у Француској Гвијани.

МОСТ који је стигао животица своје творце

Град Бруклин, у САД, раздава од Њујорка само Источна Река, на којој дуго није било моста, већ се на другу обалу прелазило једном дотрајалом скелом. Док су чекали да се превезу, људи су губили много времена, нарочито зими кад би се спустиле магла и низ реку запловио лед. Тада је прелазење било веома тешко и опасно и људи су често помишљали на то колико би им времена и труда уштедео један мост који би спајао Бруклин са Њујорком.

Животно дело оца и сина

О изградњи моста мислила је и бруклинска општина, али њени инжењери даље од прорачуна нису могли да оду. Да мост не би ометао речни саобраћај, морао је да буде најмање четрдесет метара изнад воде. Његов распон износио би 480 метара, а темеља на којима би почивали његови сводови морали би се поставити око 23 метра дубоко у речном кориту. За технику онога доба то је био нерешив проблем.

Што је мост ипак подигнут, има да се захвали двојици људи — Џону Реблингу, који га је замислио, и његовом сину Вашингтону, који је ову замисао остварио. Своју смелост скупо су платили. Џон Реблинг је у темеље моста узидео свој живот, а Ва-

шингтон своју младост и снагу. Али је њихово дело остало да и данас изазива дивљење својом величином и лепотом и да прича о људској смелости и пожртвовању.

Пореклом Немац, Џон Реблинг је прешао у Сједињене Државе кад му је било двадесет пет година. Био је инжењер и брзо се снашао у новој домовини. Подизао је куће и радио као геометар. Да би се заинтересовао и за градњу мостова, имао је претходно да постане произвођач металне ужа-рије!

Једнога дана Реблинг је видео како се на некој његовој грађевини прекинуло дебело кудељно уже које је служило за вучу вагонета, при чему су погинула два радника. Тада му је синудла мисао: кад би се начинило уже од танких металних нити, зар оно не би било много јаче од кудељног? Оно би било тако чврсто да би могло да држи чак и тешке гвоzdене мостове преко река!

Произвођач металних каблова

Реблинг је ову своју замисао привео у дело — отворио је радионицу за израду металних каблова. Патентиран 1842 године, његов изум омогућио је велике успехе у грађевинарству и индустрији. Мала радионица убрзо је прерасла у велику фабрику, која

и данас постоји и носи име свога оснивача.

Да би доказао предности свог металног ужета, Џон Реблинг је одлучио да изгради висећи мост, каквих онда није било у Америци, а који су се већ градили у његовој старој постолбини. У томе је потпуно успео. Његов висећи мост преко Нијагаре савре-

мени су сматрали за ремек-дело грађевинарства. То је и учинило да му бруклинска општина повери изградњу моста преко Источне Реке.

Нимало се не плашећи величине задатка, Реблинг се бацио на израду пројеката. За кратко време биле су готове све припреме и радови су почели. Инжењер је био стално на градилишту са радницима, увек спреман да помогне

тамо где је било најтеже. Једнога дана догодила се несрећа. Џон Реблинг је пао са високих скела и сломио ногу. Лекарима су закаснили са ампултацијом и тетанусе је узео маха. Џон Реблинг је умро, мислећи до последњег тренутка на своје дело које није могао да доврши.

Нове жртве

Тридесетогодишњи Вашингтон Реблинг наставио је дело свога оца. Већ први кораци претстављали су тежак испит за младог инжењера. На муљевито дно реке требало је поставити кесоне, а огромне стене у реци морале су се разбијати динамитом. Кесони су најзад били постављени, али је рад у њима био веома тежак. У загушљивом простору, уз слабу

извештј о стању радова на мосту. Његова жена је са успехом бранила овај извештј пред удружењем цижењера. Рад Вашингтона Реблинга био је одобрен, па му је једногласно поверена даља изградња.

Емилија Реблинг била је отада његов први сарадник и душа радилишта. Да би разумела планове, савладала је за веома кратко време вишу математику. Оно што би Вашингтон Реблинг замислио у свом кревету за који је био прикован, она је на радилишту приводила у дело. Сама је руководила свим пословима, а усто је налазила времена и да негује свога мужа, који је пратио радове на мосту из своје постеле помоћу догледа, а још боље из извештаја своје жене.

Свечано пуштање моста у саобраћај

Из дана у дан гледао је Вашингтон Реблинг како расту из воде витки стубови моста на једној и на другој обали. Најзад су достигли висину од 84 метра колико је планирано било предвиђено. Најтежи део посла био је завршен. Али, било је потребно да прође још пет година на да челична конструкција веже обе обале.

Једног сунчаног мајског дана 1883 године угледао је Реблинг кроз свој доглед поворке људи како са обе стране, из Њујорка и из Бруклина, хитају ка мосту. Био је то дан пуштања моста у саобраћај. После свечаности, поворка је кренула према кући Вашингтона Реблинга. Пред свима, ишли су председник Сједињених Држава и гувернер државе Њујорк. Са околних брда одјекивале су топовске салве. Емилија Реблинг стајала је поред свога мужа кад је председник дошао да им стегне руку и да се захвали на њиховом пожртвованом раду.

светлост карбидних лампи и буку чекича и бургича, радници нису могли дуго да издрже. Радило се у сменама и свако је једва чекао да изиђе на светлост и ваздух. Само је Вашингтон Реблинг проводио у кесонима по две и три смене непрекидно, храбрећи људе да истрају на тешком послу. Али, и његова издрживост је имала граница. Радници су га једнога дана, онесвесног, на рукама изнели из кесона. Остао је жив, али са одузетом једном страном тела.

Нису то биле једине жртве које је прогутало бруклински мост. И деветнаест радника је погинуло радећи у кесонима, на скелама или минирајући стене.

Подвиг Емилије Реблинг

У општинској управи града Бруклина било је људи који су нерадо гледали на успехе младог инжењера. Они су приговарали да радови споро одмичу и предлагали су да се Реблинг смени и посао повери другом инжењеру. У ово су убедили и самог претседника општине, који је затражио да Реблинг поднесе оставку.

Иако тешко болестан, Реблинг није дао из руку дело које је прихватио после смрти свога оца. Уз помоћ своје жене, он је написао

ЈЕДАН ПИКАР У СТРАТОСФЕРУ

ДРУГИ НА ДНО МОРА

Нови подухвати Огиста и Жана Пикара

Што више у небеске висине, што дубље у морске дубине — то су већ више од четрдесет година животици циљеви два брата близнака, универзитетских професора и познатих научника Огиста и Жана Пикара. Пореклом Швајцарци, они су рођени 1884 године у градићу Литрију, у кантону Ват. Још од ране младости истинили су се темељним познавањем природних наука, нарочито физике, и брзо су изишли на глас и ван граница своје земље. Професор Огист Пикар одлучио је да се вине у висине до којих ниједан човек пре њега није доспео. Свештајним балоном, он је 1931 године успео да постигне висину од 15.281 метра, а већ идуће године потукао је тај свој рекорд и испео се до 16.201 метра висине.

Огисту Пикару, међутим, није био циљ постављање рекорда, већ испитивање стратосфере. На том пољу он је већ дао огроман допринос науци и утро пут даљим истраживањима. Што су данашњи

ракетни авиони успели да превазиђу висину на којој је он био, има доста и његове заслуге, јер су конструктори могли да подешавају машине према условима који владају у тим висинама, а које је професор Пикар први почео да проучава.

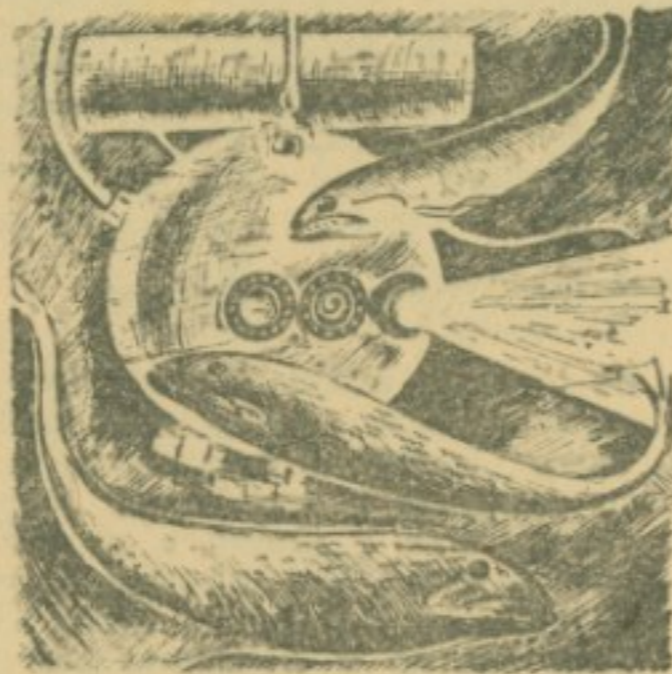
Напори Огиста Пикара утолени више заслужују поштовање што је он иако оба своја лета у стратосферу утрошио своју своју уштеђевину. Резултате својих испитивања он је касније изнео у низу предавања која је одржао у разним земљама. Пре рата неколико дана је провео и у Београду.

Огист Пикар спрема се сада да и по трећи пут узлети, и то опет балоном. Овога пута он намерава да са висине од тридесет километара врши спектроскопска посматрања, на основу којих би се могло утврдити да ли на Марсу има живота. Његов балон носиће овога пута, уместо "корпе", једну челичну куглу у којој ће се, сем посаде, налазити инструменти и друге напаве без којих човек на толи-

кој висини не би могао да опстане. За главни балон биће привезано осамдесет мањих балона испуњених водоником, који треба да убрзавају успињање. Приликом спуштања распрскаваће се један по један од тих балона на тај начин што ће научници пуцати на њих — из пушке! Пушка ће Пикару послужити и за одбрану од разних птичурина, које су му при ранијим успињањима задавале доста мучке, јер су се често залетале на балон покушавајући да га пробацију, и тиме угрожавале живот посаде и доводиле у питање успех подухвата.

У оба своја досадашња успона, Огист Пикар је био једини члан посаде. Овога пута њега ће у стратосферу пратити његова супруга Жанета.

Истовремено, и његов брат-близак, професор Жан Пикар, познат

по својим испитивањима морских дубина, припрема се за нов подухват. Њега није нимало обесхрабрио недавни неуспех, који га у малом није стао живота. Под његовим надзором гради се сада нарочита метална кугла, батискаф, с којом ће се спустити у досад неиспитане дубине мора. За куглу ће бити причвршћен један метални тенк који ће, пре него што кугла буде спуштена у море, бити напуњен са 32.000 литара бензина. Овај тенк треба после испитивања да дигне куглу са морског дна на површину; то ће се постићи на тај начин што ће се са кугле откачити оловни тегови који су је повукли у дубину. Жан Пикар држи да ће без мучке изронити пошто је бензин лакши од морске воде.

Иако професор Пикар држи у тајности место на коме ће се спустити у море, сматра се да ће то бити негде у Тиренском Мору, недалеко од Напуља.

Из наше прошлости

Жаравани камила у БЕОГРАДУ

За време Турака, у Београд су често долазили каравани камила натоварени робом са Истока. Београђани тога времена нису се нимало чудили кад би видели како кроз градске капије улазе „пустињске лађе“, чији су гоничи викали на арапском језику дрхтећи од хладноће на калдрми града на чију климу нису били навикли. Камиле су се почеле ређе виђати тек крајем XVIII века када су се скупочене тканине, мараме, оружје и друга роба могли лакше и јевтиније добити у Аустрији. „Пустинске лађе“ све више су замењиване савским и дунавским шверцским шајкама, чамцима и лађицама, чији су сопственици довозили у Београд робу из Европе. Па ипак, камилари су повремено долазили до Београда и после Првог и Другог устанка. Још док су Турци били у граду могло се видети како камиле иду Цариградским друмом према Стамбол-капији у Београду. Ова капија налазила се онде где је данас Народно позориште, а у њеној непосредној близини постојао је у то време и велики хан у који су камилари редовно свраћали, ако би стигли овамо после заласка сунца, пошто се капија затварала чим сунце зађе. Камилари су морали као и други путници да преноће у хану. Камиле би утерали у једно велико двориште специјално одређено за њих.

За време кнеза Милоша могли су се видети само ретки каравани камила који су довозили робу за турску посаду у граду. Последњи

караван од пет камила виђен је на београдским улицама 1851 године. Стари Београђани не памте нити су чули да су се оне после тога појавиле у Београду.

ДОБАР ГЛАС НАШИХ СРЕДЊО-ВЕКОВНИХ РУДАРА И ЗАНАТЛИЈА

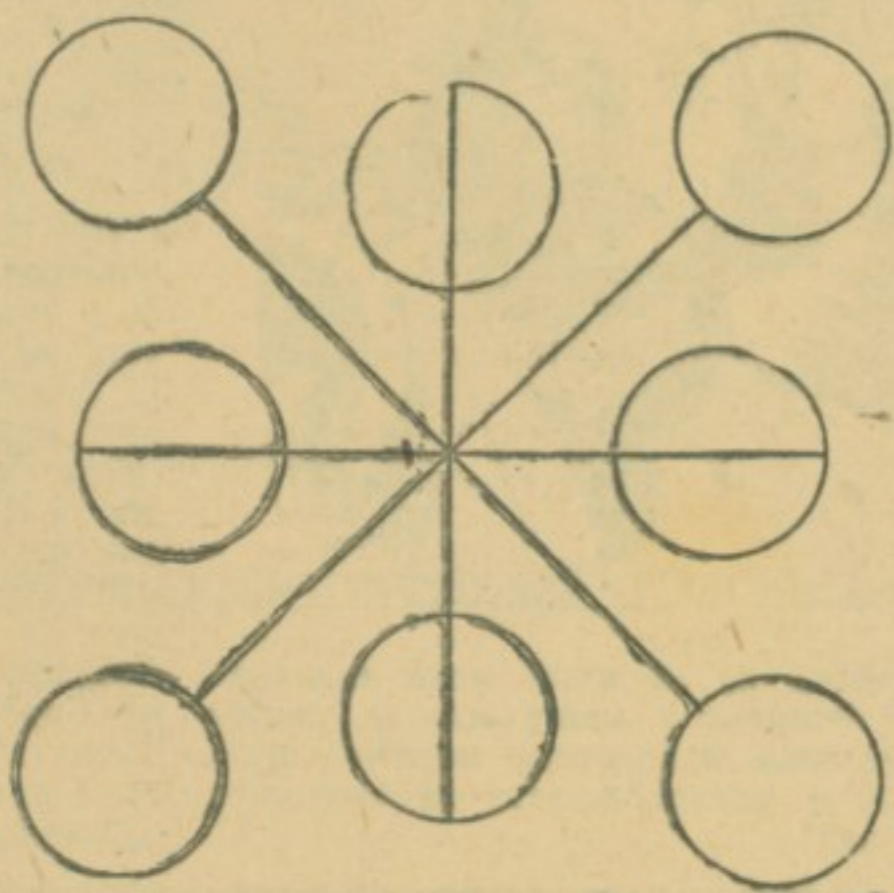
Наши средњовековни рудари и занатлије били су цењени не само у нашој земљи него и чувени нада леко. Године 1452 шпански краљ Алфонсо пише босанском краљу Стефану Томашу и херцегу Степану Вукчићу: „У неким мојим земљама нађена је жица злата, сребра и других неких метала, а у нас нема доста вештих мајстора који знају руде тојити. Дознао сам да у вашим земљама има у доволном броју мајстора за тај посао, па вас живим молим да ми пошаљете пет или шест таквих мајстора“.

ОЧИ

ВАС

ВАРАЈУ!

Водоравна и усправна линија исте су дужине као и дијагоналне!

ЈЕДНА БИТКА НЕРЕТЉАНА И ХРВАТА СА МЛЕЧАНИМА

После свога
пораза, Млечани су плаћали
данак за пло-
видбу дуж
далматинске обале

Наша јадранска обала, богато разуђена и погодна за пловидбу, одувек је привлачила похлепне погледе туђинаца. Још у почетку Средњег века Млечани су били бадили око на све крајеве. Најбољи трговачки пут водио је дуж источне јадранске обале. У случају олује, бродовима су пружале уточиште хиљаде малих и великих природних лука, а у добро заклоњеним драгама трговачки бродови су могли брзо да се скрију од гусара и других нападача. У великим шумама дуж обала и на острвима могла се наћи одлична грађа за бродове, а покорено становништво давало би млетачким освајачима веслаче за њихове ратне бродове и трговачке галије.

„Страшни народ“

Млечани су били прогласили Јадранско Море „својим“, али да би ово заиста било њихово требало је прво потчинити словенско становништво које је живело на његовим источним обалама. Упоредо с јачањем Млетача, на другој страни Јадрана развијала се хрватска држава, а ту су живела и друга јака словенска племена, од којих су нарочито Неретљани били изишли на глас као вешти поморци и храбри ратници. Словени су бр-

зо овладали вештином бродоградње, у чему су се истицали мајстори бродоградитеља из Либурије (приморске области од Рање до Крке) који су умели да граде и велике ратне бродове — дромоне.

Сукоби између Млечана и Неретљана почели су још у VII веку. Ти „страшни Словени“ нису допуштали Млечанима да се угнезде на њиховим обалама и острвима. Својим лаким бродовима пратили су млетачку флоту која би упловила у њихове воде и кад би улучили згодну прилику муњевито су је нападали и наносили јој тешке губитке.

Али Неретљани, не само да су бранили своје обале, него су непријатеља нападали и на пучини, па су чак долазили и надомак његових лука. Поред малих брзих бродова, они су градили и велике ратне лађе, на којима су предузимали далеке ратне походе. Тако су Неретљани 834 године гонили млетачке бродове све до Беневента и ту их стигли и разбили, а 870 године учествовали су у опсади Барија, који су тада држали Сарацини.

Лукава млетачка политика

Док су Хрвати и Неретљани, у савезу са другим хришћанским државама, ослобађали Бари од

„неверника“, њихову су земљу, по иницијативи Млечана, прегазили и опустошили Византинци. Да невоља буде још већа, и Сарацини су напали неке хрватске приморске градове и опљачкали острво Брач. Млечани су то једва дочекали, јер су се надали да ће сад лако моћи да загосподаре јадранском облавом за којом су толико жудели.

Али Хрвати и Неретљани нису обесхрабриле невоље које су их снашле. Знајући да су за њихову несрећу криви лукави Млечани, они су одлучили да им узврате равном мером. Млетачким бродовима био је отада затворен пут дуж далматинске обале. Из сваке луке и драге вребали су их хрватски и неретљански ратници. На својим брзим лађама они су упадали и у млетачке воде и долазили под саме Млетке, као што ће то, много векова доцније, чинити њихови потомци — сењски ускоци. Притешњени нападима Словена, Млечани су склопили против њих војни савез са франачким краљем Карлом Дебелом и у далматинске воде упутили јаку и добро опремљену флоту. Изгледа да им тај поход није био успешан, јер њихов летописац бележи да флота „нигде

није могла да пронађе непријатеља“, па је морала да се врати необављена посла.

Решени да униште слободна словенска племена и да загосподаре њиховом земљом, Млечани су опремили нову ескадру, још јачу од прве. Биле су то велике ратне лађе, међу којима и неколико „галандрија“, брзи бродови с високим торњевима, затим „гата“ — ратних бродова са дугачким гвозденим или бронзаним кљуном; било је ту и „дромона“ с двоструком палубом и торњевима вишим од највиших градских бедема, који су имали многобројне справе за избацивање камења и ватре.

Битка код Микулиног Рта

Крајем августа 887 испловила је ова моћна ескадра и упутила се ка нашим обалама. На челу јој се налазио сам млетачки дужд Петар Кандијано. Био је то млад човек и тек пет месеци дужд, па је хтео да почетак своје владавине обележи неком великом победом. Ипак је био на опрези. Његови бродови пловили су полагано и у групи, и то само дању. Непријатеља нигде нису могли да виде, али је он видео њих. Сваке ноћи паљене су на брдима ватре, које су тако означавале правац кретања млетачких бродова и њихова ноћишта. А за то време хрватски и неретљански поморци ујурбано су се спремали да дочекају млетачког дужда.

До битке је дошло 18 септембра код Микулиног Рта, недалеко од Задра. Хрвати и Неретљани послали су против млетачких бродова само неколико мањих лађа, док је главнина њихове флоте чекала

прикривена у морским увалама. Видећи пред собом само слабе непријатељске снаге, Млечани су пошлели у напад. Велики млетачки „гати“ стигли су словенске бродове и заболу у њих своје оштре металне кљунове. Млечани су већ држали да им претстоји лака победа, кад се изненада појавила главнина хрватских и неретљанских бродова, међу којима је било и неколико великих убојних лађа. Ови бродови су опколили млетачке лађе и сатерали их према опасном Микулином Рту. Развила се жестока битка. Овога пута млетачки летописац морао је да призна да је „непријатељ нађен“, али на велику несрећу Млечана. Многи нови и лепо бродови „краљеве мора“ никад више нису угледали своје луке.

„Под вођством дужда Кандијана — каже летописац — опремљено је дванаест бродова против словенских непријатеља. Они их набоше близу далматинског рта који сами житељи називају Микулин. На дуждеву заповест бесно су на њих навалиле млетачке триreme, али њихово бродовље није одбило битку, те се с обе стране жестоко нападао. У првом је сукобу млетачка страна била надмоћнија. Али, како су Словени бројем били јачи, опколили су дуждев брод, а са њим и друге. Кандијано је погинуо јуначки се борећи...“

После пораза код Микулиног Рта Млечани су морали да плаћају хрватском кнезу годишњи данак да би смели да плове поред далматинских обала.

А плаћали су га пуних стотину година...

ЗАБОРАВЉЕНИ ТВОРАЦ ОПТИЧКОГ СТАКА

Ернст Абе је данас мало познат. Чак и они којима Цајсова стаклена сочива уграђена у телескопе, микроскопе и многе друге оптичке апарате омогућују данас научни рад, не знају да се иза Цајсовог имена, симбола прецизности, налази дугогодишњи, истрајни рад физичара и астронома Ернста Абеа.

Абеови проналасци

А Абе је, иако данас непознат, био један од великих физичара XIX века. Он је математичким путем утврдио законе преламања светлости кроз стаклена сочива и тиме омогућио израду прецизних оптичких апарата, првенствено микроскопа. Његови микроскопи омогућили су научна истраживања Лују Пастеру и Роберту Коху. Абе је творац многобројних апарата без којих се данас не може замислити ниједан научни институт. Својим истрајним радом омогућио је стварање читавог низа фабрика за израду оптичких инструмената. Та индустрија добила је име његовог пријатеља и сарадника Карла Цајса. У старом немачком универзитетском граду Јени, средином XIX века постојала је једна скромна радioniца прецизне механике. Њен сопственик, Карл Цајс, оправљао је све апарате универзитетским лабораторијама. Он је чак правно и јединствен микроскопе који су тек отскора почели да се употребљавају за научна истраживања. Цајс је увидео да су ти микроскопи непрецизни и да треба начинити боље. У то време у Јени је дошао професор физике и астрономије Ернст Абе. Убрзо потом Цајс и Абе су се спријатељили и одлучили да заједнички раде.

Четири године је прошло пре него што је Абе пронашао математичку формулу идеалног сочива. Али тада није постојало стакло које би потпуно одговарало његовим потребама. У тој невољи Абе је успео да наговори Ота Шота, хемичара који је био познат као стручњак за израду стакла, да дође у Јени и да ради заједно са њим и Цајсом. После краћег времена они су заједнички израдили прво „идеално сочиво“. Абе, Шот и Цајс наставили су заједнички рад. Цајсова мала радioniца нагло се ширила. За дванаест година број запослених рад-

ника порастао је од 42 на 10.000. Готово сваке године они су правили понеки нов апарат. Ускоро су њихови инструменти, од обичног двогледа до потпуних уређаја за астрономске опсерваторије, били познати у целом свету.

Побољшање положаја радника

Готово из сваке куће у Јени понекко је радио у великој Цајсовој фабрици. Кад су пребројене прве новчане тешкоће и кад је обезбеден даљи рад, Абе је почео да размишља о побољшању положаја многобројних радника и намештеника. Кад је 1888 године умро Карл Цајс, Абе је, исплативши Цајсов удео његовом сину, постао једини власник целог предузећа. Он је убрзо израдио за предузеће, неку врсту статута, који је, у оно време, представљао читаву револуцију. Он је, колико је то данас познато, први осигурао радницима плаћени годишњи одмор и боловање, инвалидску и старосну пензију за раднике

Ернст Абе

и њихове породице и увео осмочасовно радно време. Сем тога, радници су имали своје претставнике у управи фабрике. По Абеовом стауту сви радници су имали иста права без обзира на расу, веру и политичку припадност. Овај статут био је на снази све до Хитлеровог доласка на власт.

Ернст Абе је умро 1905 године. Жеља му је била да га сахране без говора и само у присуству породице. Па ипак хиљаде радника отпратиле су га до гроба.

АНТОЛОГИЈА ИСТИНИХ ЧУДА

И ДРУГИХ ЗАНИМЉИВОСТИ

ВАЗА ЗА КОЈУ ЈЕ ДАТО
400 ЛЈУДИ

Најскупља ваза на свету чува се у Јоханеумском музеју у Дрездену, у Немачкој. Њу је у XVII веку саксонски кнез Август Јаки купио од пруског кнеза Фридриха Вилхелма I за — 400 војника. Та ваза коштала је, дакле, 400 људи.

ПЕШИЦЕ ИЗ АМЕРИКЕ
У РУСИЈУ

У току 1812 и 1813 године, амерички луковник Расел Фернам прешао је пешке пут од Светог Луиса, у америчкој држави Мисури, до данашњег Ленинграда у Русији. Носећи на леђима ранац тежак двадесет килограма и пушку,

он је ишао обалама река Мисури и Колумбија, затим дуж обале Тихог Океана до Аљаске, па преко замрзнутог Беринговог Мореуза прешао у Сибир и наставио пут копно до ондашње руске престонице. Доцније се преко Париза вратио у Америку, али не више пешце него бродом.

ПОСЛЕДЊИ ЈЕДРЕЊАК
ЗА ЛОВ НА КИТОВЕ

Брод за лов на китове „Трулав“ који је 1764 године саграђен у Филадельфији пловно је пуних 106 година. Убрзо пошто је спуштен у море заробила га је британска ратна морнарица и продала једном енглеском бродарском друштву. За време рата против Француске Енглези су претворили „Трулав“ у ратни брод, а 1784 године поново га подесили за лов на китове. Отада је тај брод 160 пута крстарио водама Атлантика и Арктика, био више пута заледен, учествовао у спасавању 21 брода и никада при томе није био оштећен. Пошто је једно време служио и као трговачки линиски брод на путу од Енглеске

за Норвешку, „Трулав“ је 1870 године проглашен неупотребљивим и потопљен. То је био последњи једрењак за лов на китове.

БРДО СА СТАКЛЕНИМ
ПРСТЕНОМ

Врх брда Штроберг, крај Хохкирха, у Немачкој, опасан је (као

што се види на слици) стакленим „прстеном“ високим око четири и по метра, а дебелим око 120 сантиметара. Сматра се да је тај огромни стаклени прстен постао пре 25 векова.

ЗЕБРА ИМА БЕЛЕ ПРУГЕ,
А НЕ ЦРНЕ!

Познати британски природњак Хари Џонстон тврди да зебра има беле пруге, а не црне. По његовом мишљењу, непобитно је утврђено да зебра потиче од потпуно црне животиње, која је временом по свом црном телу, прилагођавајући се околини у којој живи, добила беле пруге.

ПРВА МАРАМИЦА

Енглески краљ Ричард II (1367—1400) први је на свету почео да употребљава марамицу. Он је на-

редно да се купи мека тканина и искроји у мање комаде, „које ће краљ и господар носити у ризи и употребљавати за брисање носа“.

РЕЧ ЈАЧА ОД МАЧА

За време Наполеонове војне у Италији, 1799 године, француска претходница на челу с генералом Ланом, код града Анконе изненада се нашла пред надмоћном италијанском јединицом. Одвојивши се од својих војника, генерал Лан сам се упутио према непријатељу. Кад се приближио Италијанима он је снажним гласом узвикнуо: „Како сте се усудили да исучете мачеве? Одмах их вратите у корице и предајте се!“ Изненађени и збуњени Италијани су га послушали и предали се.

ЧОВЕК СА ЗЛАТНОМ МАСКОМ

Фарид Ед Дин (853—954), велики везир у Бухари, носио је пуне 84 године златну маску на лицу. Несрећним случајем он је

у својој седамнаестој години унаказно лице и одлучио да га сакрије од света и од себе. Отада па до смрти, он није никада скидао златну маску, тако да му нико више није угледао лице. Чак је тражио да после смрти буде спаљен с маском на лицу. Жеља му је испуњена.

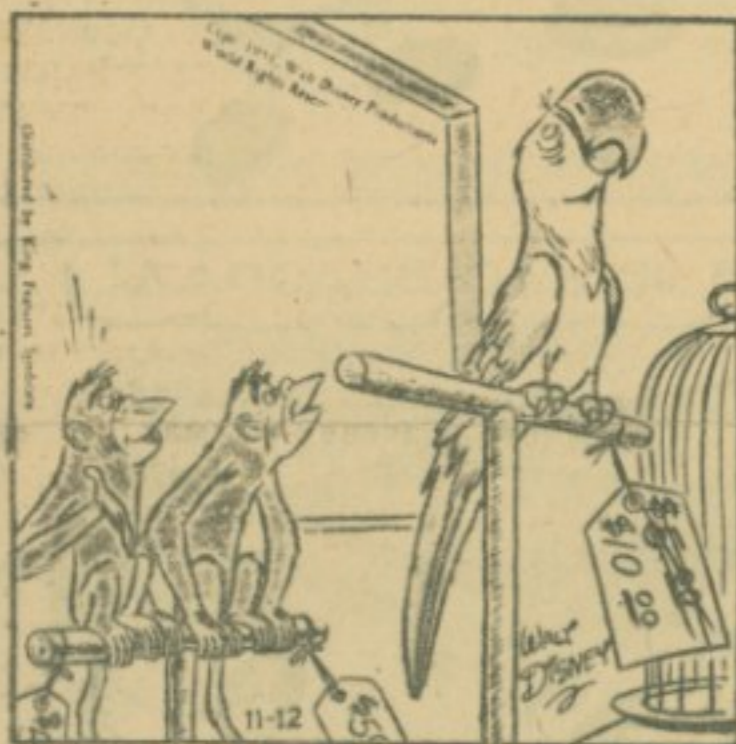
ДОКТОРИРАО
У СВОЈОЈ 87 ГОДИНИ

Луј Андрије, француски државник, рођен 1840 године, напустио је у младости студије на факултету да би се одао политици. Он је био обласни бележник у Лиону, народни посланик, управник града Париза, француски амбасадор у Шпанији и најзад претседник народне скупштине. Године 1926, шездесет и шест година пошто је напустио факултет, Луј Андрије се у 87 години уписао на Сорбону да би докторирао. После годину дана студија, пред свим професорима Сорбоне, он је одбранио своју докторску тезу.

ОВОГ МИНУТА -СВАКОГ МИНУТА

- ...на свету се произведе просечно 1.000 килограма кајсија.
- ...Француска произведе 500 килограма маслаца.
- ...на свету се ископа 570 тона лигнита.
- ...у САД се произведе 1.200 килограма бензола.
- ...швајцарске пиваре произведу 370 литара пива.
- ...Јапан произведе 1.000 квадратних метара памучне тканине.
- ...Западна Немачка произведе 1.750 црепова.
- ...у свету се произведе 800 килограма китовог уља.
- ...енглеске фабрике памучних тканина произведу 3.700 метара тканина.
- ...Енглеска увезе воћа и поврћа у вредности од 176 фунти стерлинга.
- ...Индија производи 1.000 килограма памучне пређе.
- ...у Канади се посече 28 кубних метара меког дрвета.
- ...у Јужноафричкој Унији произведе се 1.000 килограма шећера.
- ...Куба произведе 665 комада цигара
- ...све краве у Француској дају просечно 30.000 литара млека.
- ...Индија увезе из Енглеске разних машина у вредности од 60 фунти стерлинга.

ЧЕМУ СЕ ОНИ СМЕЈУ

— Види, молим те, како је дигао нос откоко му је скочила цена!

Да ли знате?

БРЕСКВЕ — ЛЕК ПРОТИВ МАЛОКРВНОСТИ

Научна проучавања, која су почела још 1928 године, показала су да је бресква одличан лек против малокрвности. Количина хемоглобина у крви анемичних ласа после храњења бресквама повећала се за 40 до 50 од сто. Недавно извршене пробе на људима показале су исто тако благотворно дејство. Анализама је утврђено да брескве садрже гвожђа, алуминијума, бабра и калцијума, чему свакако имају да захвале за своју лековитост.

МЕТАЛ ПЛЕМЕНИТИЈИ ОД ЗЛАТА

И народи у Старом веку сматрали су злато и сребро за племените метале због њихове отпорности према разним спољним утицајима и због њихове боје и сјаја. Међутим, хемија је данас открила и друге метале сличних особина, од којих су неки и "племенитији" од злата. Међу њима се истиче тантал, на који не делују ни најјаче киселине: сона, сумпорна и азотна. Једини изузетак претставља флуороводонична киселина која га доста брзо разара.

ЛЕТЕЋИ АУТОМОБИЛ

На једној изложби у Калифорнији, пажњу свих посетилаца привлаче летећа кола. То је уствари туристички аутомобил, тежак свега 900 килограма, који може да се дигне у ваздух и да лети. На друму, ова кола постижу брзину од 140 километара на час, а у ваздуху 240 километара. Крила и пропелер састоје се од делова који се лако склапају; по потреби ти делови се могу и скинути.

СУНЧАНА ОПСЕРВАТОРИЈА

На једном од највиших врхова планиског ланца Роки Маунтинс, у САД, подигнута је опсерваторија за посматрање Сунца и испитивање појава на њему. Она се углавном састоји од једног телескопа који има облик огромне четвртасте челичне кутије, на чијим се унутрашњим зидовима налази читав низ нај-

прецизнијих инструмената. Њима управља један "електронски мозак", који чак ни при облачном времену "не испушта Сунце из вида". Укупна тежина свих инструмената износи преко четрнаест тона.

Првим посматрањима са ове опсерваторије утврђено је да се Сунце, упркос свог привидно равномерном зрачењу, налази у сталном немиру. Из њега непрестано избијају огромни млазови гасова, који продиру далеко у васиону. Сваких једанаест година појављују се и нестају сунчане пеге, које знатно утичу на временске прилике на Земљи. Задатак ове сунчане опсерваторије биће да саве промене на Сунцу што је могуће тачније региструје.

АНТИЧКО КУПАТИЛО

У античко доба купатила су била врло цењена. Античари су, на пример, са презиром говорили о варварским народима који се купају само двапут у животу: кад се роде и кад умру.

Према неким подацима из четвртог века пре наше ере, у Риму је било 952 купатила и свако је било намењено хиљади грађана. По закону, ниједан купач није смео да се у њему задржи више од једног часа, нити је смео да се купа пре подне, које је било одређено за рад. Император Адријан строго је кажњивао оне Римљане који би се купали у друго време, а не између два часа по подне и заласка сунца.

После пропасти ових држава, људи су се, у извесном погледу, вратили уназад. На личну хигијену се друкчије гледало у Средњем веку, а зидање купатила почиње тек много касније.

АУТОМАТ ЗА ОСИГУРАЊЕ

На париским улицама појавили су се недавно аутоматски апарати који, кад се у њих убаци 5 франака, издају полису о осигурању против свих несрећа и незгода. Ова полиса важи 24 часа. Тако људи могу пре но што се поину у аутомобил чији власник није претходно осигурао своје путнике ход неког осигуравајућег друштва да се обезбеде од могућих незгода.

ЈЕЗЕРА КАО МАГАЦИНИ

Језера у Швајцарској употребљавају се као складишта за индустријске и пољопривредне производе. Педесет тона кокосовог уља лежи више од једне године под водом, а предвиђа се да се на исти начин чува као државна резерва још 55.000 тона. Уље је смештено у специјалним посудама које вода не нагриза, а језеро одржава сталну температуру уље од 8 степени.

Оваква подводна складишта не стају много, а производи су осигурани од пожара и крађе!

ТАНИНЕ ИЗ ДАМАСКА

Многе тканине добиле су име по сиријском граду Дамаску. Дамаск је чувен по да маст-платну, које је тамо први пут изаткано. Тафт-свила је персијског порекла. Персијска реч "тафта" значи прести.

СВЕТСКИ РЕКОРД У ЈЕДРИЧАРСТВУ

Француска сада држи све светске једриличарске рекорде у трајању лета — за жене и мушкарце, за једноседне и двоседне једрилице.

Почетком фебруара ове године једриличари Бранвик и Караз узлетели су са терена у Алпима и остали 53 часа и 4 минута у ваздуху. На тај начин они су тукли за 2 сата и 38 минута светски рекорд у дужини трајања лета на двоседној једрилици, који су 1938 године постигли Немци. Истовремено и француски национални рекорд побољшан је за скоро 29 часова.

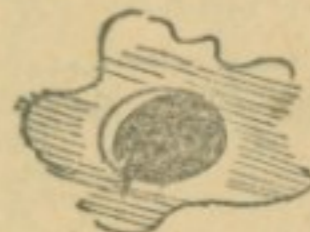
ЛЕД БОЉИ ОД ДОСАДАШЊЕГ

Лед је од велике важности за одржавање намирница у свежем стању, нарочито приликом дужег транспорта. У Британији се сада ради на томе да се додавањем разних примеса добије лед који ће много боље и дуже чувати лако покварљиву робу. Оптимизма је утврђено да се додавањем леда малих количина натријумовог нитрида може одржати свежина рибе 8 до 10 дана дуже него са обичним ледом.

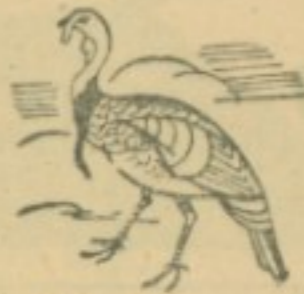
Јестели већ чилига...

...најстарије куће, сagraене од камена, ископане су у Египту. Сматра се да су подигнуте пре шездесет пет векова.

...од свих јела на свету најраспрострањенија су она која се справљају од пиринча.

...помрачење сунца први је објаснио грчки научник Талес из Микене, око 585 године пре наше ере.

...гурке су пореклом из Америке. Као домаће животиње људи су почели да их гаје тек у XVII веку.

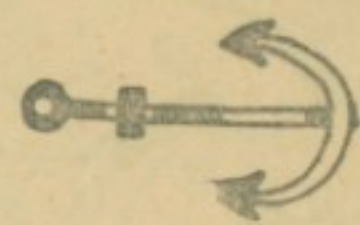
...веома је тешко одредити из ког правца долази рика лава, јер он риче пригнувши главу земљи, тако да му се рика разлеже на све стране као грмљавина.

...мушкарци су просечно дванаест сантиметара виши од жена.

...најдужи вијадукт на свету подигнут је на Сланом Језеру, у САД. Он је дуг 35 километара.

...највеће острво на свету је Гренланд.

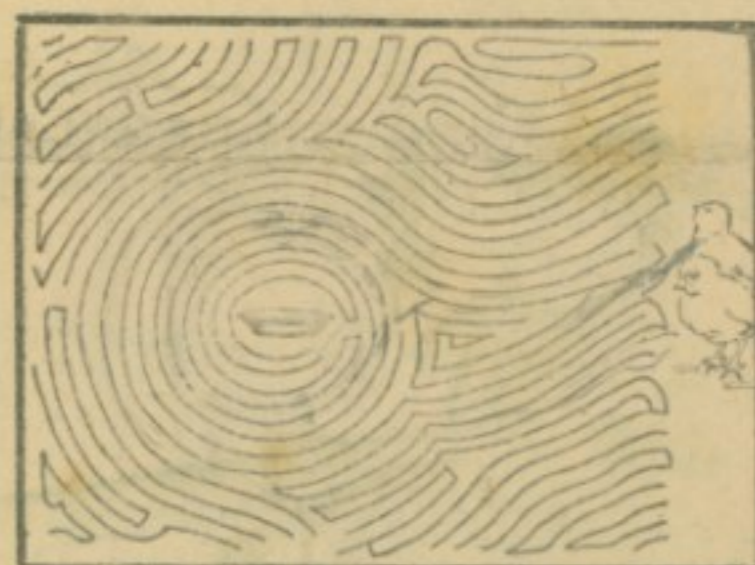
...сидро за бродове пронађено је тек 578 године.

...планету Нептун открио је 1846 године, математичким путем, француски астроном Леверне. Нептун је откривен много доцније помоћу телескопа.

...ласта поједе сваког дана пет до шест стотина мушица.

ЛАВИРИНТ

Како ће ови пилићи да дођу до хране?

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ЧВОР НА КАНАПУ

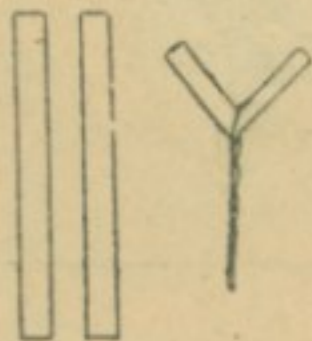
Ставите на сто дужи канап, у сваку руку узмите по један његов крај и покушајте да у средини вежете чвор, не испуштајући притом крајеве канапа које држите.

Не можете? Решење је просто. Треба само укрстити руке, као што се то види на слици, па левом руком узети десни крај канапа, а десном леви. Раскрштајући руке, лако ћете везати чвор на средини канапа.

ЕЛИСА — ПАДОБРАН

Узмите две траке од хартије петнаест сантиметара дугачке, а један до два сантиметра широке. Увртите их заједно на дужини од десет сантиметара и повијте лако десно и улево, два краја дуга око пет сантиметара који су остали слободни тако да начине

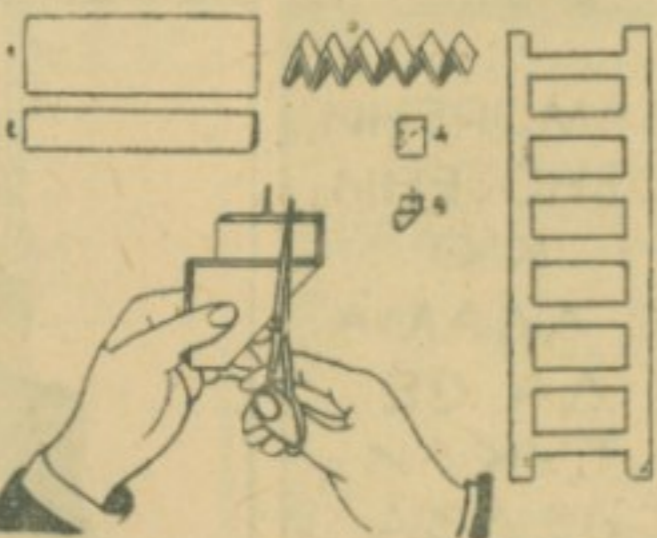
слово V. На тај начин за трен окасте добити лепу играчку. Ако је пустиште да пада са прозора, по тихом времену, видеће-

те да се окреће као елиса са вертикалном осовином, и то тако брзо да нећете моћи да разликујете крајеве. Отпор ваздуха успорава брзину падања. Ова елиса је у исто време и падобран.

ЛЕСТВИЦЕ ОД ХАРТИЈЕ ЈЕДНИМ РЕЗОМ МАКАЗА

Ево како се једним резом маказа могу начинити лествице од хартије:

Треба узети табак хартије облика правоугаоника (слика 1), па га пресавити напола по дужини (слика 2), а затим савијати као што је то показано на сли-

ци 3. Узме се потом палцем и кажипрстом овако пресавијен лист, па се још једном савије како то показује тачкаста линија на слици 4. Хартија је тада добила изглед као на слици 5, а тачкице показују куда треба пресећи маказама.

Развијте после тога хартију па ћете видети да сте добили лествице као на слици 6. Што је хартија тања, моћи ћете више пута да је савијете и да тако добијете већи број пречага на лествицама.

ПЕРИНА ДИЈЕТА

Видео Пера Ждера да се све више гоји, па по савету лекара почео да узима пилуле за мршављење. После неколико дана жаали се Попају:

- Не знам просто шта да радим. Узимам редовно ове пилуле, а никако да омршавим.
- А како их узимаш?
- Осам на дан; после сваког obroка по једну!

ЗАТО ЈЕ ОН МИРАН

Паја се вратио из шетње и стао да грди Гају и Влају што су немирни.

- Што се не угледате на Рају? Видите ли како је он миран!
- Били бисмо и ми мирни да смо разбили заједно огледало!

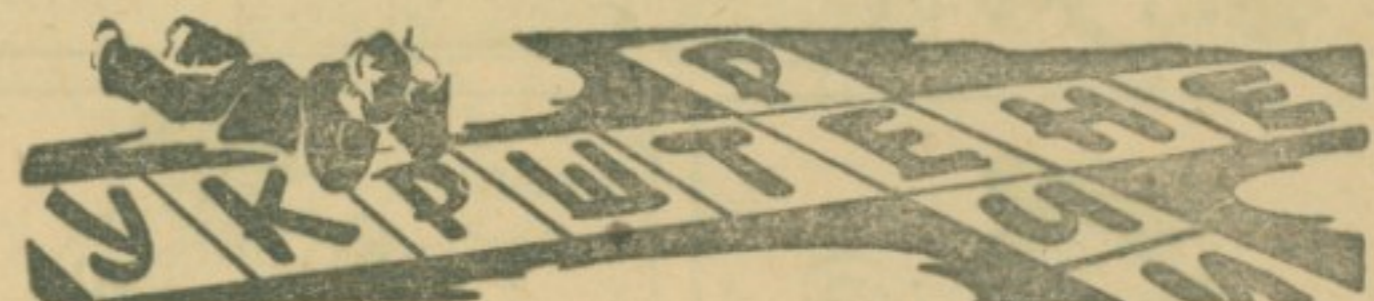
ШИЉА У НЕПРИЛИЦИ

Шиља остао дужан кројачу, па зато избегава да се сретне с њим. Ипак, једнога дана су се срели. Шиља се некако снађе:

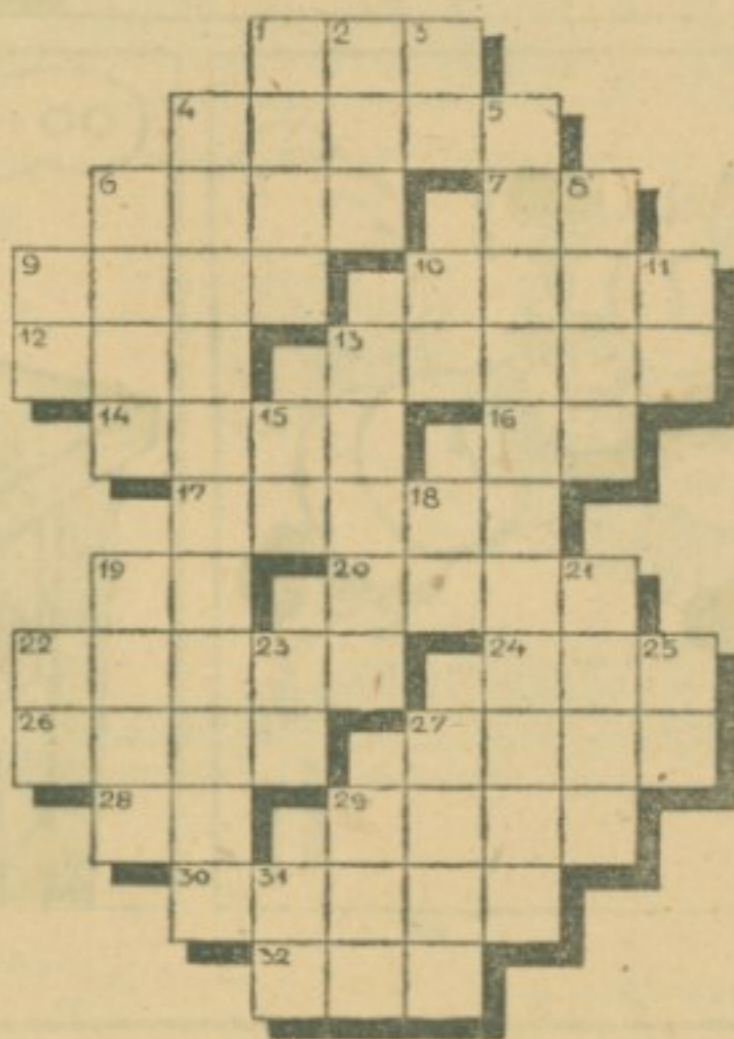
- Мајсторе! хтео бих да поручим код вас још једно ново одело. Каква се одела носе ове сезоне?
- Само плаћена. — одговори му мирно кројач.

ЛЕП ПОКЛОН

- Хвала ти, тетко Олива, на лепом поклону који си ми купила за рођендан! — каже Влаја Оливи.
- О, то је тако мали поклон да о томе не вреди говорити!
- Па и ја тако мислим, али ујка Паја навалоно да вам се захвалим.

Водоравно: 1) ловачки пас; 4) највећа артерија; 6) део лица; 7) предлог; 9) званични списи; 10) индустријска биљка; 12) стаја за овце; 13) било; 14) птица селица; 16) старовавилонски град; 17) проналазач динамита; 19) река у Италији; 20) оруђе; 22) последња напојног рада; 24) стара мера за дужину; 26) египатски свети бик; 27) град на обали Балтичког Мора; 28) узвик; 29) фарба; 30) борилиште; 32) господин (турски).

Усправно: 1) чука (војни термин); 2) раздобље; 3) истурени део копна; 4) наука о небеским те-

лима; 5) нагомиланање; 6) прекор; 8) подручје села; 9) коњ; 10) лична заменица; 11) мера за површину; 13) глодар који живи крај воде; 15) предлог; 18) слово латинице; 19) поглавар католичке цркве; 21) одећа старих Римљана; 22) предлог; 23) инсект; 25) нота; 27) река у Француској; 29) турски великаш; 31) египатско божанство.

РЕШЕЊА

из прошлог броја

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно:

- 1) Рас; 4) тигар; 6) теза; 7) ам; 9) оса; 10) Ото; 11) ка; 12) стар; 13) Купер; 15) дод; 16) Кихот; 18) Рона; 19) иг; 21) име; 22) Ива; 23) ми; 24) алас; 25) накит; 27) Сар.

Усправно:

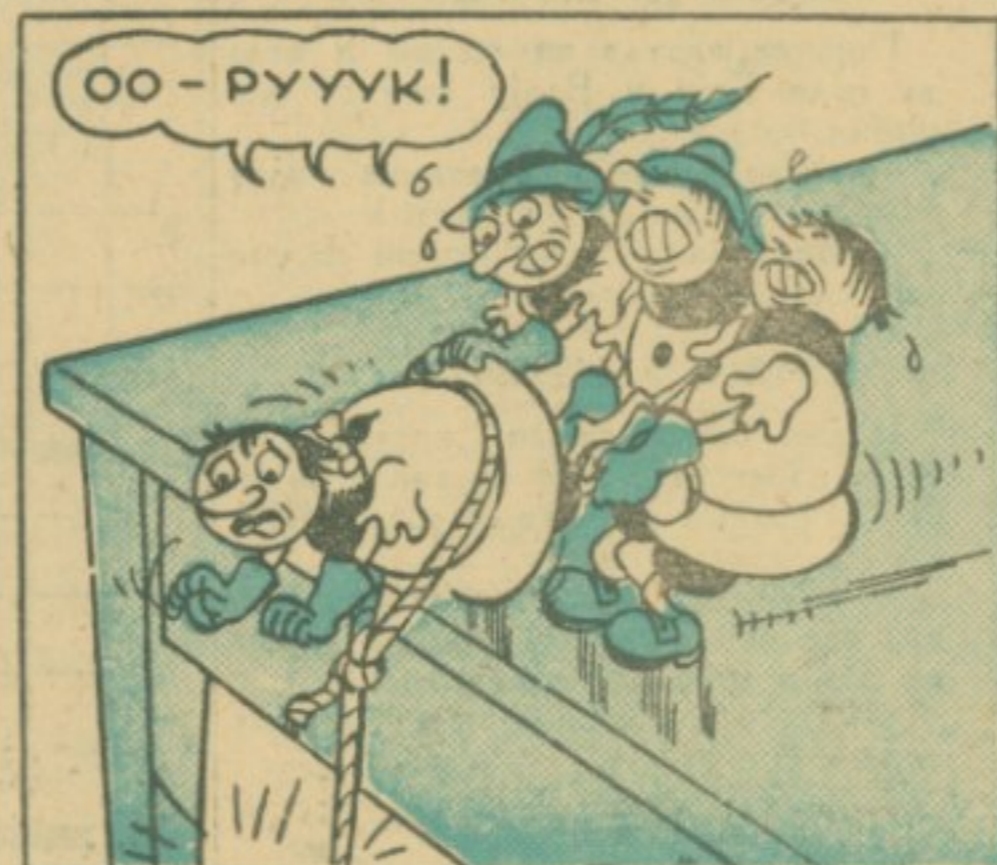
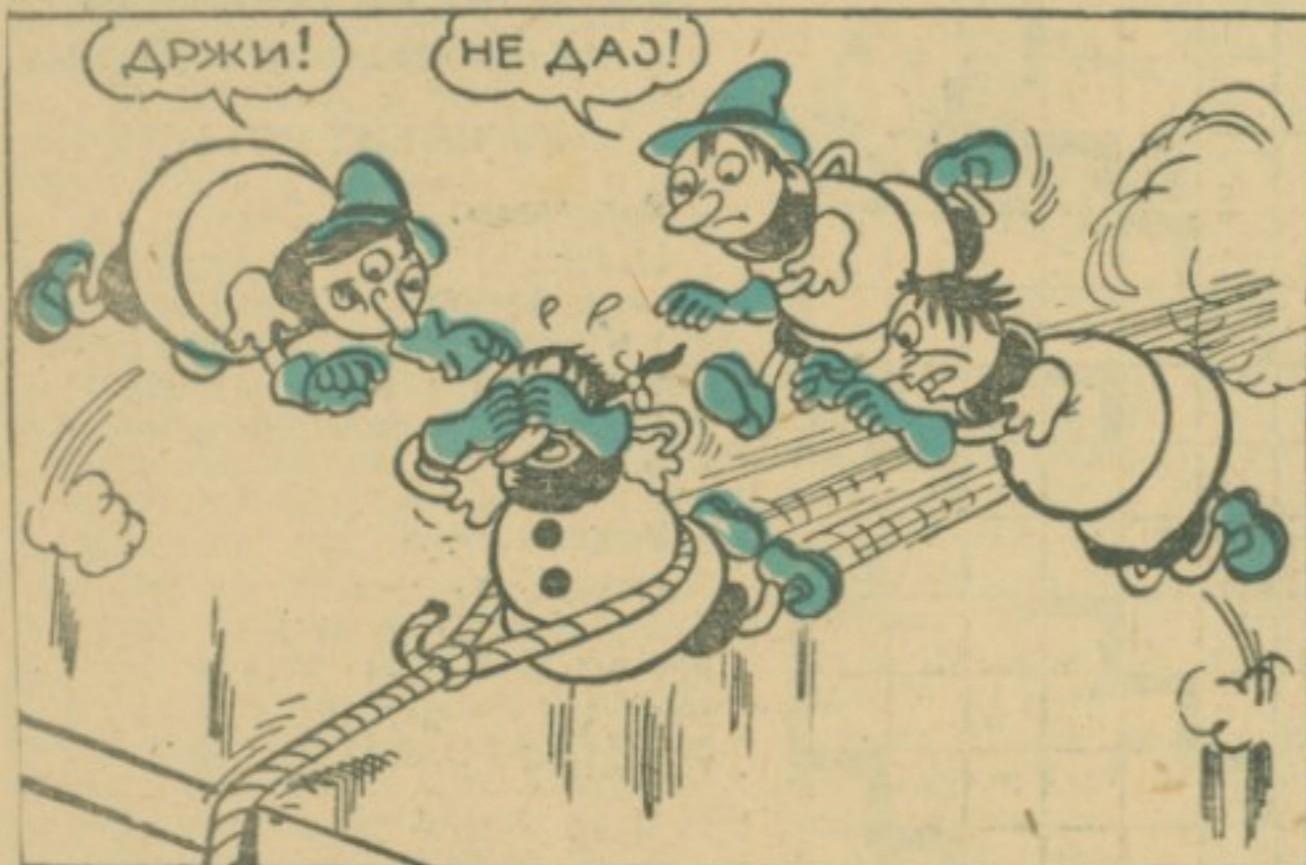
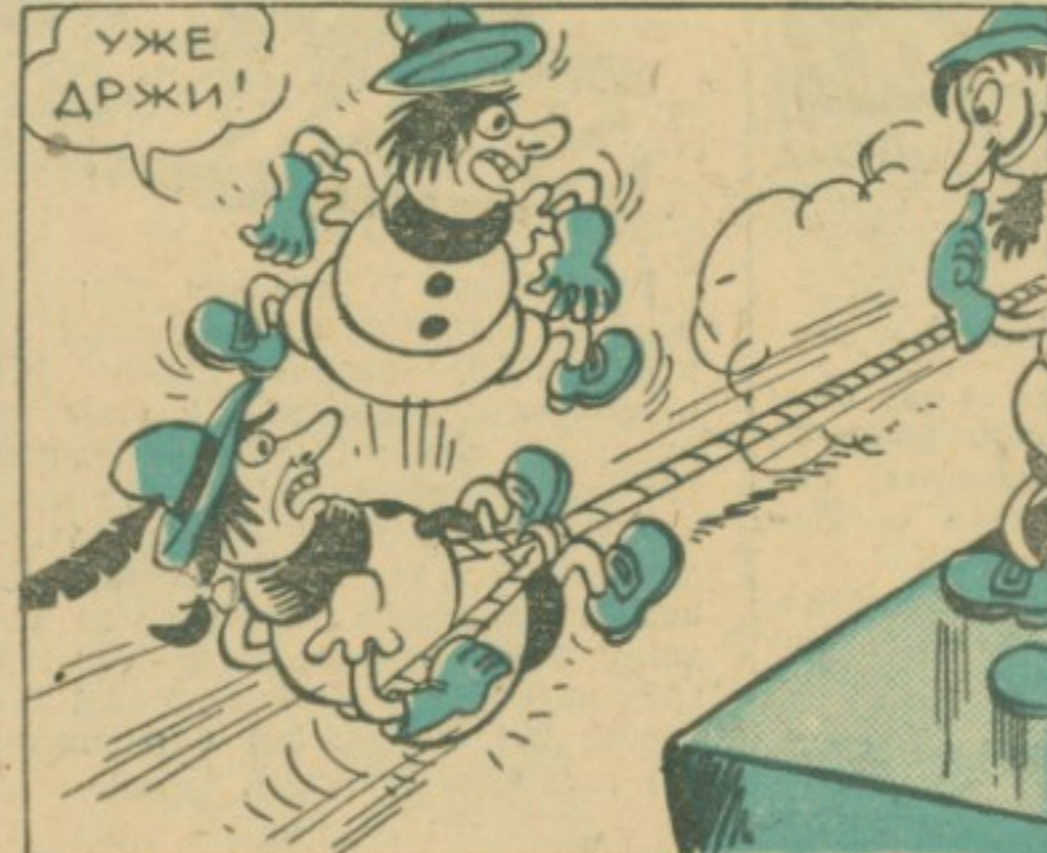
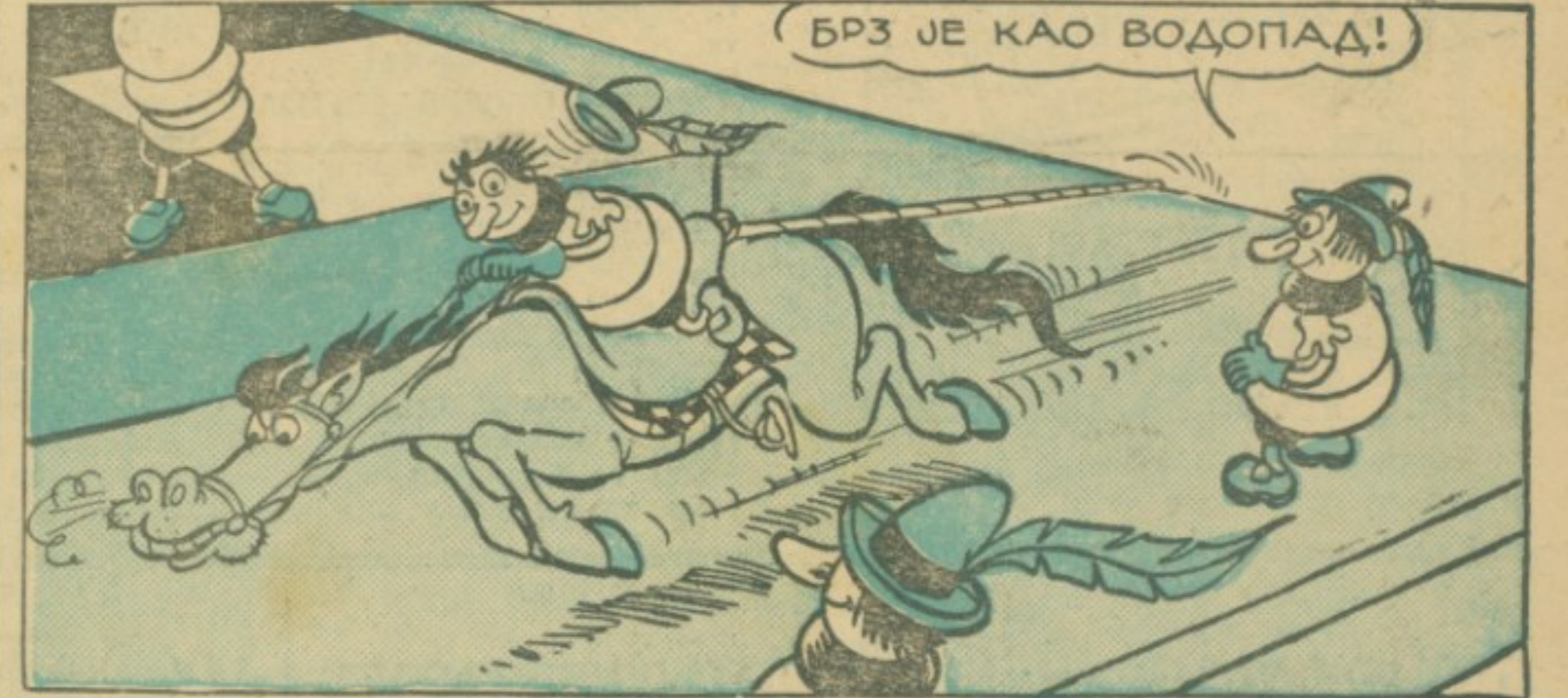
- 1) риза; 2) ага; 3) са; 4) тесак; 5) ратар; 6) ток; 8) Мор; 10) Отело; 12) епоха; 14) Удине; 16) Колин; 17) Тиват; 18) Рим; 20) гас; 22) Илир; 24) Ака; 26) ас

ПОГОДИТЕ НА ЧЕМУ СЕ СВЕ ОВАЈ ЧОВЕК ВОЗИ

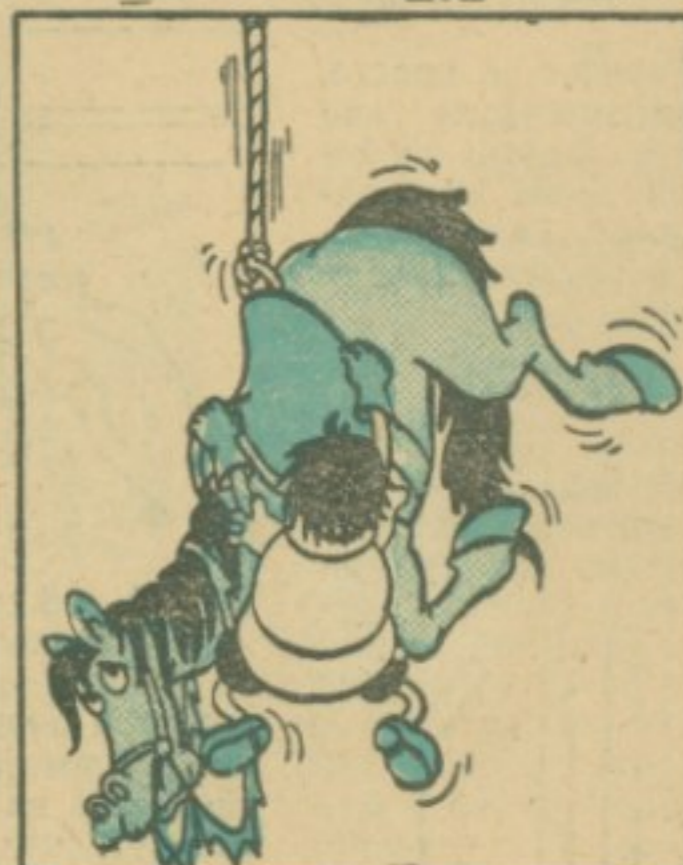
- 1) Чамац 2) смучке 3) боб-санке, 4) коњ, 5) гродејбус, грамвај, 6) клицање, 7) мотоцикл, 8) бицикл, 9) аутомобил, 10) двоколице.

ДОЖИВЉАЈИ МАЛОГ РАШКА ШАХИСТЕ - НЕСТАШКА

БАЈКА У СЛИКАМА ОД МИЛОРАДА ДОБРИЋА

ЗАМОРЕНИ,
ОЗНОЈЕНИ,
К'О
С АЛАМА
ДА СЕ
ТУКЛИ
ЈЕДВА
ПАЖА
СВОГ
ИЗВУКЛИ

У
ИДУЋЕМ
БРОЈУ:
САН
ИЛИ
ЈАВА